

Година 5.

София, Ноемврий—Декемврий 1933 г.

Книга 1—2 (51—52)

Илюстрация ИЛИНДЕНЪ

БИБЛИОТЕКА НА Б. З. БАНКА

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

2 1967/63

БИБЛИОТЕКА
ИРИЛ И МЕТОДИЙ

Съдържание:

1. Осмият редовен конгрес на Илинденската организация.
2. Изъ бележника ми — Христо Ангеловъ.
3. Изъ споменитъ ми за Пере Тошевъ — Н. К. Майски.
4. Изъ живота на четитъ.
5. Революционни борби изъ Бабуна планина.
6. Марко Симеоновъ-Плешка.
7. Свещеникът Костадинъ Марковъ Любиновъ.
8. Основаването на революционната организация въ с. Върбени-Екшису (Леринско).
9. Василъ Ивановъ Поповъ.
10. Какъ Р. О. въ Солунъ се снабдявала съ пушки и патрони.
11. Автобиографически бележки изъ живота на Н. Пасховъ.
12. Боянъ Д. Биолчевъ.
13. Отчетъ на ръководното тѣло предъ VIII редовен конгрес на Илинденската организа ция.

НАР. МУН. БИБЛИОТЕКА
УЛИЦА "ВЪРБЕНИ-ЕКШИСУ"
СКОПЈЕ

ЧИНОВНИЧЕСКО КООПЕРАТИВНО СП.-ЗАСТРАХОВАТЕЛНО ДРУЖЕСТВО

Основано на 1 май 1905 год.

Клонове: **Животъ, Пожаръ, Злополука**

Извлечение отъ баланса на 31. XII. 1932 год.

Клонъ **Животъ**

1. Математически резерви.	лева	364.538.000
2. Резервни фондове	"	40.000.000
3. Пласменти	"	438.000.000
4. Събрани премии	"	70.316.000
5. Осигуровки въ сила	"	1.411.577.000
6. Сключени осигуровки презъ 1932 година.	"	129.228.000
7. Загуби презъ 1932 година	"	30.000.000
8. Чиста печалба	"	8.269.000

Клонъ **Пожаръ**

(Основанъ 1. I. 1921 год.)

1. Събрани премии	лева	15.801.000
2. Загуби	"	9.627.000
3. Отнесени резерви за 1932 година.	"	9.600.000
4. Чиста печалба	"	2.204.000

Клонъ **Злополука**

(Основанъ 1. X. 1923 год.)

1. Събрани премии.	лева	596.000
2. Загуби	"	252.000
3. Отнесени резерви за 1932 година.	"	240.000
4. Чиста печалба	"	72.000

Дивиденди за раздаване

Клонъ Животъ	лева	8.920.000
Клонъ Пожаръ	"	1.818.000

2385-3000

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Урежда: РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ

Редакция и администрация: ул. „Солунъ“ № 54, телеф. 19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 15 лв.

Осмиятъ редовенъ конгресъ на Илинденската организация

Делегатитѣ на VIII редовенъ конгресъ, заседаващъ презъ 26, 27 и 28 ноември 1933 год. въ София.

VIII. редовенъ конгресъ на Илинденската организация се състоя на 26, 27 и 28 ноември т. г. при следния дневенъ редъ: 1. Откриване на конгреса, 2. Изборъ на временно и постоянно бюро, 3. Избиране на комисии, 4. Приемане на поздравии, 5. Отчетъ на ръководното тѣло и докладъ на контролната комисиия, 6. Дебати по отчета, 7. Ревизия на устава и правилника на посмъртната каса, 8. приемане на резолюции, на бюджета и 9. Изборъ на Ръководно тѣло.

Конгресътъ бѣ откритъ отъ председателя на Ръководното тѣло г. Кир. Христовъ съ подходяща и вдъхновена речъ, въ която между другото каза:

„Илинденската организация, малка по своята численостъ, е една отъ най-идеалистичнитѣ и филантропични организации.

Тя продължава да поддържа духа добъръ у македонския българинъ въ борбата му за извоюване свободата на измъчената ни Родина — Македония, както и да бди за всичко това, което става между държавници и духовници на съседни и далечни държави въ свръзка съ македонския въпросъ и положението на нашитѣ братя отъ Осогово и Бѣласица, националното съзнание и духа на които и следъ 15 годишно тежко робство е доста високъ“.

За председателъ на временното конгресно бюро бѣ избранъ икономъ Тома Николовъ, а за секретаръ — Стефанъ Аврамовъ. За постоянно бюро се избраха: г. г. П. Ацевъ — председателъ, Дим. п. Пандовъ — подпредседателъ и секретари Ст. Аврамовъ и Ник. Кировъ.

По предложение на председателя на бюрото, който предварително благодари за направената му

честь да председателствува VIII редовен конгресъ, избраха се следнитъ комисии:

1. За *провърка на пълномощията*: г. г. Ал. Ефтимовъ, Ал. Сапунджиевъ и Ат. Стояновъ, 2. За *резолуциитъ*: г. г. П. Мърмевъ, Лаз. Томовъ и Ср. п. Петровъ, 3. За *бюджета*: г. г. Ант. Кецкаровъ, Евст. Чалъовски, Ал. Развигоровъ и К. Сараилиевъ и 4. За *Измѣнение на устава и правилника на посмъртната каса*: г. г. Хр. Шалдевъ, Тр. Коновъ, Ант. Яневъ и Дим. Спространовъ.

Конгресътъ бѣ поздравенъ отъ председателя

заклѣти врагове и Ньой потвърди злодѣянието имъ, чрезъ което създаде новъ бунтъ и недоволство у 40 милиони роби. Обаче, нови и свежи сили идатъ и ще поправятъ злото, стороно въ Ньой. Да живѣе Македония, да живѣе Добруджа!

Следваха поздравитѣ следъ това на Дим. Михайловъ отъ страна на Младежкия македонски сѣюзъ, на г. Б. Грашевъ — отъ студентското дружество „Вардаръ“, на г. Касабовъ — отъ Националнитѣ легиони и пр. На всички съ подходящи думи отговориха по отдѣлно, г. Председателътъ и г. подпредседателътъ на бюрото.

Бюрото на VIII. редовен конгресъ на Илинденската организация. Отъ дѣсно на лѣво: Димитър п. Пандовъ — под-председател, Петъръ Ацевъ — председател, Никола Кировъ и Стефанъ Аврамовъ — секретари.

на Националния комитетъ г. Г. Кондовъ, който, между другото, каза:

„Въ вашето лице, драги илинденци, поднасямъ адмирацията на цѣлокупната македонска емиграция за голѣмото дѣло на Илинденската епопея преди 30 години, въ подготовката и изпълнението на която Вие пуснахте вашата кръвъ. Вашето дѣло не е дѣло на одного, а на цѣлъ единъ народъ, който се издигна като *фениксъ*, за да строши многовѣковното турско иго. Онова, което сториха илинденци, слаби сж думитѣ да изразятъ тѣхния великъ подвигъ. Илинденци ще свѣтятъ като факелъ на борцитѣ за свободата на Македонския робъ и въ борбата за свободата старитѣ илинденци ще намѣрятъ своето мѣсто, като учители на младитѣ за освобождението на Родината ни“.

Отъ името на македонския женски сѣюзъ г-жа д-ръ Зл. Сарафова поздравя Илинденци и увѣри последнитѣ, че македонската жена ще работи да възпита младитѣ, които да водятъ борбата и създадатъ новъ Илинденъ.

Председателътъ на Добруджанската организация г. Анг. Стояновъ, поздравявайки конгреса съ плодотателна работа, каза:

„Когато преди 30 години се поде бунта на Илинденъ и се създаде Илинденската епопея, мислено се пренасямъ къмъ Македония презъ 1903 г. и си представямъ величието на подвига на Македонския българинъ, за който подвигъ пѣсни се пѣятъ въ златна Добруджа. Дѣлото на илинденци бѣ разрушено отъ

Председателътъ на Ржководното тѣло г. Кир. Христовъ прочете отчета, помѣстенъ въ края на кн. 1 и 2, а г. Тр. Коновъ отъ името на контролната комисия направи докладъ, като заяви, че изобщо всички книжа и суми сж водени редовно, както и за всички разходи има оправдателни документи и предложи конгресътъ да освободи отъ отговорностъ касиера и Ржководното тѣло.

Възъ основа доклада на Ржководното тѣло, г. председателътъ на бюрото предложи г. Дим. Станишевъ и г-жа Луиза Д. Станишева, — за голѣмия имъ даръ къмъ организацията, — да бждатъ провъзгласени за благодетелни членове на организацията. Предложението се прие единодушно.

Следъ това заседаннето се вдигна за 27. XI. въ 9 часа предъ обѣдъ.

Презъ тоя день се почнаха дебатитѣ по отчета за дейността на Ржководното тѣло. Изказаха се: М. Пасховъ (Плѣвенъ), х. Мишевъ (Кюстендилъ), Ал. Развигоровъ, (Св. Врачъ) и Хр. Бойчевъ (Гор. Джумая).

По предложение на председателя конгресътъ единодушно реши да преостанови заседанието си

и вземе участие въ общогражданското протестно събрание противъ Ньойския договоръ.

Следъ обѣдъ продължиха дебатитѣ по отчета на Ржководното тѣло и се изказаха: г. г. *Ср. п. Петровъ* (София), *Хр. п. Николсвъ* (Петричъ), *К. Погончевъ* (Пловдивъ), *К. Сараилевъ* (Варна), *Ал. Евтимовъ* (София), *Т. Станковъ* (с. Склаве), *Стр. Карановъ* (Кюстендилъ), *В. Трифоновъ* (Св. Врачъ), *П. Ацевъ* (Т. Пазарджикъ) и *П. Мърмевъ* (София).

Всички одобрихъ отчета, благодариха на Ржководното тѣло за дейността му и изказаха по-

прие съ акламация. Следъ това се приеха предложениетѣ отъ комиситѣ измѣнения на устава и правилника за посмъртната каса, резолюцията по политическото положение на поробена Македония и бюджета на Организацията за 1933—1934 година.

На край съ пълно единодушие се избраха за Ржководно тѣло следнитѣ лица: *Хр. Шалдевъ*, *Л. Томовъ*, *Антонъ Кецкаровъ*, *Дим. п. Пандовъ* и *Борисъ Груевъ*, а за подгласници: *Ал. Сапунджиевъ*, *Никола Кировъ* и *Лука Групчевъ*. За контрол

Ржководното тѣло на Илинденската организация: отъ лѣво на дѣсно — сѣдали: *Петъръ Мърмевъ*, *Кирилъ Христовъ*, *Антонъ Кецкаровъ* и *Христо Шалдевъ*; прави: *Борисъ Груевъ*, *Лазаръ Томовъ* и *Лазаръ Гошевъ*.

желания, щото настоятелствата на дружествата „Илинденъ“ въ Царството, взимайки примѣръ отъ Ржководното тѣло, да проявятъ по-интензивна дейностъ по организирането на неорганизиранитѣ илинденци и по отчетността на дружествата къмъ организационната каса. Гласувано, предложението се

на комисия — *Г. Ив. Бѣлевъ*, *Аристидъ Дамяновъ* и *Тр. Коновъ*; за подгласници: *Евст. Чальовски* и *Д. Г. Диневъ*.

Вечерта на 28 бѣ дадена интимна среща-вечеря, на която бѣха поканени представителитѣ на македонскитѣ и др. партиотични организации.

Изъ бележника ми

(Основаването на културно-просвѣтно дружество въ с. Екшису (Върбени) и опита за снабдяване девическото училище съ собствено здание).

Въ първитѣ дни на месецъ септемврий, 1893 г. отидохъ въ село Екшису при братя Чекови като свещаръ съ условие да науча на тоя занаятъ *Методий Стояновъ* отъ сѣщото село.

За работилница ми бѣ опредѣлена една стая

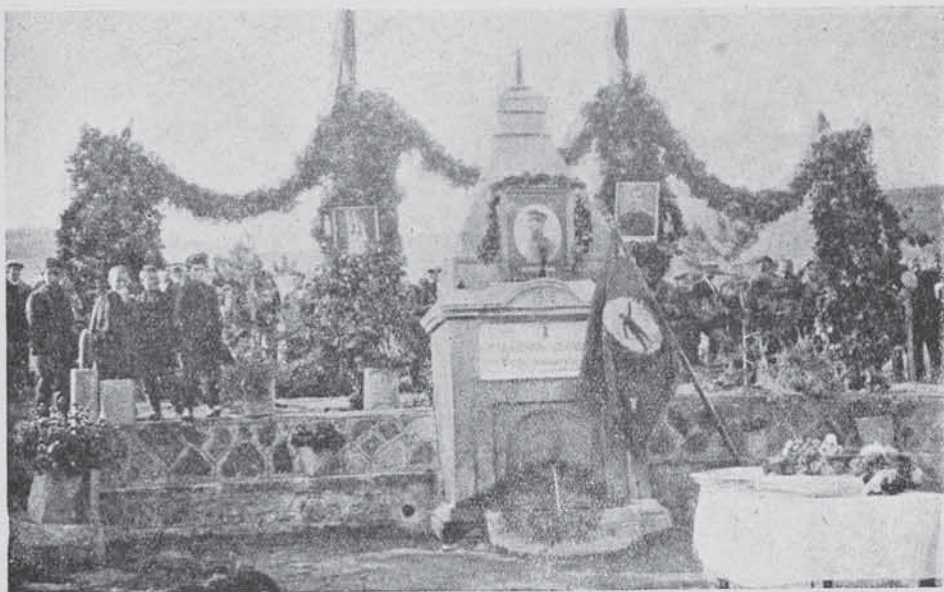
въ горния етажъ на магазина на братя Чекови. Въ селото имаше значителна интелигенция. Ученицитѣ отъ солунската гимназия и отъ битолското класно уще, както и селскитѣ учители бѣха още въ селото и доискарваха ваканцията си. Почти всички инте-

легентни сили ежедневно се събираха въ съседната на работилницата ми стая и времето си прекарваха въ взаимни беседи. Първоначално тѣ странеха отъ мене, смѣтайки ме за гъркоманинъ, но когато суровички винари дойдоха въ селото и ми донесоха писмо отъ Битоля отъ майка ми, написано на български и въ което учителътъ Ахилъ Минджовъ ми пращаше сърдечни поздравии, тогава узнаха, кой съмъ и почнаха да общуватъ съ мене, размѣняйки мисли и по църковно-училищнитѣ работи. Допускаха и канѣха ме и въ събранията имъ.

Единъ недѣленъ день бѣхме се събрали десетина души въ сѣщото здание и въ разговора ни предложихъ да се образува братство съ благотворителна целъ, каквито има въ Битоля, Охридъ, При-

за девическо училище, като за тази целъ се издействува и нужното позволително — рұхсатнаме, защото помѣщението, въ което сега се помѣщава девическото училище, — то бѣ една частна кѣща, — не е годно и тъмно, ще повреди здравето на младитѣ още момичета, особено ще повреди зрението имъ. Следъ като си отидохме, останалитѣ гости — селяни разисквали по зададения въпросъ и възприели предложението ми, като си дали дума да действуватъ единодушно.

Една вечеръ бѣха се събрали въ кѣщата на Талета Масинъ представители на всичкитѣ партии, които трѣбвало да решатъ, какъ да се превземемъ новопостроеното здание и преобърнемъ въ девическо училище. Обаче, Стефанъ Чековъ, водителътъ на

Освещаването за новопостроеното село Дрангово, което се извърши на 23. X. 1933 год. Селото отстои 8 км. източно отъ гр. Петричъ, близо до построената презъ свѣтовната война чешма-паметникъ отъ 5-и пѣх. Македонски полкъ, командиръ на който бѣ любимия отъ всички войници полковникъ Борисъ Дранговъ. На тържеството присѣстваха и всички делегати отъ конгреса на запаснитѣ подофицери, заседаващъ презъ 22, 23 и 24 октомври 1933 год. въ гр. Петричъ.

лепъ и другаде. Чрезъ братството, казахъ имъ, ще може да се групира населението, да се подобратъ църковно-училищнитѣ работи, да се събиратъ материални средства за издрѣжката на училищата, да се въздействува върху партизанитѣ старей, за да се обединатъ, та да престанатъ да се ненавиждатъ, тъй като отъ това страдатъ народнитѣ и селскитѣ работи въобще. Предложението ми единодушно бѣ прието. По това време главенъ учителъ бѣше Ср. п. Петровъ. Той взе инициативата да подготви хората, които въ едно близко събрание да бждатъ избрани за настоятели въ дружеството. Скоро такава се избра и въ него влезнаха Ср. п. Петровъ — председателъ, Пандилъ М. Попчевъ и Найко Бакаловъ — съветници, а за касиеръ бѣ избранъ Ване Кръстамовъ.

Новоизбраното настоятелство почна да работи и, когато отиваше да честитява именни дни, понѣкога викаше и мене. При едно такова посещение въ кѣщата на единъ старей именникъ заварихме гости, представители отъ нѣколко партии въ селото, образували се поради антагонизма на родове и кандидати за кметове и ази, църковно-училищни настоятели и пр. Азъ използвахъ случая и подхвърлихъ идеята предъ всички, щото издигнатото, но още недовършено здание за мюдюрлукъ да се пригоди

за девическо училище, като за тази целъ се издействува и нужното позволително — рұхсатнаме, защото помѣщението, въ което сега се помѣщава девическото училище, — то бѣ една частна кѣща, — не е годно и тъмно, ще повреди здравето на младитѣ още момичета, особено ще повреди зрението имъ. Следъ като си отидохме, останалитѣ гости — селяни разисквали по зададения въпросъ и възприели предложението ми, като си дали дума да действуватъ единодушно.

Една вечеръ бѣха се събрали въ кѣщата на Талета Масинъ представители на всичкитѣ партии, които трѣбвало да решатъ, какъ да се превземемъ новопостроеното здание и преобърнемъ въ девическо училище. Обаче, Стефанъ Чековъ, водителътъ на най-големата и най-влиятелна партия въ селото, не дойде. Той изпрати барта си Наумъ, когото, по нареждане на Стефана, придружихъ. Следъ размѣна на мисли взе се решение, зданието да се отключи и на бърза рѣка да се направятъ стълбитѣ и нагоди за училище. Но понеже ключоветѣ на новото здание бѣха у единъ гъркоманинъ, реши се отварянето да стане съ другъ ключъ. За тази целъ изпратиха се хора по кѣшитѣ да търсятъ ключове и се донесоха повече отъ 30 такива, но никой не се решаваше да отиде да отвори зданието, страхувайки се да не би да бжде забележанъ отъ нѣкой гъркоманинъ и после да пострада. Казахъ имъ, че азъ ще отида да отворя вратитѣ и прибрахъ всички ключове. Отъ пробванитѣ 32 ключа само съ единъ можа да се отвори вратата и, докато се извършваше това, азъ бѣхъ охраняванъ отъ братя попъ Петрови, съ които после отидохъ при събралитѣ се и имъ разказахъ всичко. Преди съмване Наумъ Чековъ напусна събранието и заедно съ повиканитѣ майстори влезе въ зданието, като съ помощта на мжже, жени и деца на бърза рѣка приготвиха стълбитѣ и оградиха стаитѣ съ трѣстикова ограда, а отгоре на зданието поставиха кръстъ, като съ това го обявиха за вакѣвски имотъ. Настанени бѣха и ученичкитѣ въ новото помѣщение. Гъркоманинътъ Ване Граматиковъ съобщава на мюдюрину, че българитѣ екзархисти счупили ключа на правителствения домъ — мюдюрлука и приспособили зданието за училище безъ позволение отъ меарифа — училищния правителственъ инспекторъ. Мюдюринътъ Тефикъ-ефенди идва въ Екшису и самичкъ запечатва зданието, тъй като кметътъ и помощницитѣ му не бѣха въ селото — тѣ бѣха се скрили. Мюдюринътъ си замина, безъ да състави актъ за констатираното вследствие молбата на Стефанъ Чековъ, който му даде и нѣколко бѣли-меджедии бакшишъ. На другия день учителката Гювеза порѣчала на ученичкитѣ си да скжсатъ връвта съ печата, да отворятъ училищната врата и се прибератъ въ класнитѣ си стаи. Сѣщиятъ гъркоманинъ

съобщава това не само на Суровичкия мюдюринъ, но и на гръцкия владика въ Леринъ, който веднага се оплакалъ предъ мѣстния околийски началникъ (каймакаминъ) и битолския валия Фаикъ Паша, както и рапортиралъ въ Цариградъ до патриарха. Въ оплакването си владиката обвинявалъ Стефанъ Чековъ, който всичко това извършилъ, надѣвайки се на покровителството на Изетъ-паша, противникъ на валията. Презъ страстната седмица на 1894 г., по заповедъ на битолския валия, въ Ешкису пристигнаха битолскиятъ нолицейски комисаръ Дервишъ ефенди съ 25 души стражари, леринскиятъ мюлязиминъ Байрамъ, полицейския началникъ Еминъ-ефенди съ 15 пеши и конни стражари и Суровичкия мюдюринъ съ бошнака Абдула-чаушъ, — върлъ българомразецъ — съ всички стражари. Отначало обсадиха селото и не пускаха никой да влиза и излиза. Следъ като поставиха стража на всѣки изходенъ пунктъ, началниците съ стражаритъ влезнаха въ селото, като стражаритъ се настанаха по разни къщи, а голѣмцитъ — въ къщата на Чекови. Заловенитъ първенци и селяни единъ по единъ почнаха да закарватъ вързани въ къщата на Чекови. Въ стаята, дето бѣше Абдула-чаушъ, бѣхъ и азъ и, когато доведоха здраво вързания Тиле Люшевъ, на когото гърдитъ щѣха да се пукнатъ и отгоре Абдула-Чушъ го нахока, не можахъ да се въздържа, станахъ и му отвързахъ ржцетъ. Абдула-чаушъ силно ми се скара и каза, че всичката тая гюрюлтия се дължи на мене, като ми се закани, че ще ме съсипе. Тогава азъ отидохъ въ стаята на мюлязимица, който по народност бѣше албанецъ и на албански му казахъ, че какъ е възможно въ къщата, въ която ти си настаненъ и богато гощаванъ да позволишъ селянитъ да бждатъ бити, ругани и вързани.

Мюлязиминътъ веднага отиде при Абдула-чаушъ и заповѣда всички вързани селяни да се развържатъ. Но чаушътъ му възрази и каза, че всички трѣбва да бждатъ пребити съ дърво. Въ тоя моментъ влезе въ стаята жената на Стефанъ Чековъ-Дима, която, като се осведоми за положението на арестуванитъ, безъ да се страхува, високо каза, че предпочита децата ѝ да бждатъ хванати, вързани и бити вънъ на мегдана, но нежелаетъ чужди хора да бждатъ бити въ къщата ѝ отъ хората, на които е дадено гостоприемство. „Щомъ това мислите да вършите, хлѣбътъ, който ядете, очитъ ви да хване и да ослѣпѣете“. Засрамениятъ мюлязиминъ и мюдюринътъ заповѣдаха никого въ селото да не изтезаватъ. На тази разпрания присѣствуваха и гъркоманинътъ Ване Граматиковъ, който бѣше дошелъ при голѣмцитъ да имъ посочва, кой да залавятъ и арестуватъ. Нѣкои отъ първенцитъ успѣха да се прикриятъ, а заловенитъ, вързани, закараха въ Леринъ. Стефанъ Чековъ скришомъ замина за Битоля, а братъ му — въ Леринъ.

Следъ това заминахъ и азъ за Битоля. Тукъ,

въ хана на Вангелъ Момето, намѣрихъ Стефанъ Чековъ, който чрезъ своето пристигане въ града трѣбваше да установи своето отсъствие отъ Екшису презъ време на станалото, въпрѣки противното твърдене на гъркоманина Ване. Той бѣше вече подъ полицейски надзоръ и ми каза да отида въ Екшису и му донеса селския — българския печатъ. Обещахъ му, че ще направя това. Същевременно той ми каза да се срещна въ хотелъ Цариградъ съ Изетъ паша и да му обадя, че Стефанъ Чековъ ще бжде изпратенъ по етапенъ редъ отъ Битоля въ Леринъ при арестуванитъ екшисулии. При срещата, пашата ми каза, Стефанъ да гледа по никой начинъ да не влезе тая вечеръ въ затвора, а утре следъ обѣдъ да се яви при Леринския околийски начал-

Тържественото отпразднуване 30 годишнината на Илинденското въстание въ гр. Русе. Снимката е направена предъ „Паметника на свободата“ въ градската градина презъ време на манифестацията.

никъ, защото довечера ще се срещна съ валията, а утре ще бжда въ Леринъ. Всичко това азъ съобщихъ на Стефана, който вечерта съ файтонъ замина за Леринъ, а азъ — за Екшису, за да взема печата.

Въ село късно презъ нощта повикахъ водителитъ на партиитъ и имъ обяснихъ, че всичкото зло за селото произтича отъ клеветитъ на гъркоманитъ, че трѣбва всички българи да се обединятъ като единъ човѣкъ, за да не страда селото и че по порчка на Стефанъ Чековъ, който вече е въ Леринъ, трѣбва да му се занесе селския печатъ, защото му е билъ потрѣбенъ. Василъ Велашковъ, който пазеше печата, изкара го и го подаде, а заранята пѣкъ Иванъ и хаджи Кире занесоха го въ Леринъ, където Стефанъ Чековъ по поржката на Изетъ паша следъ обѣдъ вече бѣше срѣдъ затворницитъ екшисулии. Следъ срещата на Изетъ паша съ леринския каймакаминъ, когато първиятъ излѣзналъ отъ правителствения домъ и миналъ край арестуванитъ, извикалъ Стефанъ Чековъ да излѣзе на двора. Стефанъ отъ своя страна казалъ на арестуванитъ селяни да излѣзнатъ следъ него, като се държатъ единъ за другъ за дрехитъ. Всички, които излѣзнаха по тоя начинъ, бидоха освободени, а останалитъ въ стаята 16 души, които не се хванаха и не посмѣха да излѣзатъ отъ стаята, останаха да лежатъ въ затвора 70 дни. Събранитъ за 5 1/2 месеци въ братствената каса 36 лири се похарчиха по тая афера.

Съобщава: Христо Ангеловъ

Изъ споменитѣ ми за Пере Тошевѣ

Есеньта на 1895 год. постъпихъ на учение въ II-ия класъ на Битолската непълна мъжка гимназия. Всички ученици, съ изключение на битолчанитѣ, бѣхме пансионери. Нѣкои отъ учителитѣ бѣха същевременно и надзиратели въ пансиона. Единъ отъ тѣхъ бѣше и Пере Тошевѣ отъ Прилѣпъ.

За всички ученици Тошевѣ бѣше „страшилище“, особно пъкъ за насъ новациитѣ. Ние се страхувахме да го срещнемъ, не смѣхеме да го погледнемъ право въ очитѣ и трѣперѣхме предъ мисълта, че ни предстои да изпитае гнѣва му, плѣсницитѣ му, ударитѣ му. Общепризната бѣ неговата справедливостъ, но също така бѣ общепризната и неговата спривавостъ, нервозностъ и строгостъ. Горко на ученикъ, изпитанъ по време, когато е нервиранъ или когато не е пушилъ продължително. Но Тошевѣ не забравяше да изглади лошото впечатление или да вдигне втори пътъ ученика да си поправи белѣжката. А Тошевѣ правѣше всичко възможно, щото ученицитѣ му да нѣматъ слаби белѣжки. Пъкъ и самитѣ ученици, било отъ страхъ, било отъ уважение къмъ строгия и авторитетенъ учителъ, се стараеха да бждатъ по предметитѣ му, по възможностъ, готови.

Правило бѣше, — и всѣки новакъ веднага научаваше това правило, — че Тошевѣ ще намѣри поводъ непременно да набие ученика. А дете може ли да не погрѣши? Тошевѣ набиваше ученика не само, за да го накаже за извършена простѣпка, но и за да провѣри издръжливостта на послѣдния и способността му да владѣе езика си. Защото на ученицитѣ си Тошевѣ гледаше като на бждещи апостоли на свободата, които, при изпълнение на своя отечественъ дългъ, ще има да се справятъ съ

търсѣше поводъ да ги бие и ги биеше здравата, а обичаше ония ученици, които изтърпяваха наказанието безъ да охнатъ. Справедливостта изисква да добавя, че Тошевѣ не мразѣше първитѣ, а само гледаше на тѣхъ като на бждещи дѣйци, които живота и неволята ще кали.

Понеже бѣхъ слаботѣлесенъ, азъ се много страхувахъ отъ предстоящия побой и, за да го избѣгна, стараехъ се да бжда миренъ, тихъ, внимателенъ, послушенъ, изпълнителенъ и трудолюбивъ. Въпреки това, „страшниятъ“ погледъ на Тошева ме преслѣдваше на вредъ.

Една вечеръ, по време на почивката следъ вечерата, ние второкласницитѣ, бѣхме си устроили въ класа нѣкаква забава. Отъ отсрѣщната I-класна стая дойдохъ да ни наблюдаватъ ученицитѣ Козма Георгиевѣ и Атанасъ Дѣлевѣ отъ Смилево. Тѣ се бѣха спрѣли на вратата и азъ отидохъ да имъ предложа или да влезнатъ вътре, или пъкъ да си отидатъ, за да бжде вратата затворена, понеже имаше рискъ да стане забавата ни достояние на надзирателитѣ, които евентуално биха наказали цѣлия класъ за вдигания шумъ. По съображения, щото и тѣхнитѣ другари да могатъ да наблюдаватъ отъ отсрѣщната стая, тѣ отказаха да се дрѣпнатъ отъ вратата и азъ, безъ много да се церемоня, затворихъ имъ я и, безъ да искамъ, блѣснахъ съмъ Георгиева. Послѣдниятъ се опла-

калъ на Тошева и бидохъ извиканъ горе на обяснения. На въпроса, защо съмъ билъ Георгиева, азъ категорично отказахъ да съмъ го билъ, но и не обяснихъ съжността на работата, за да не издамъ другаритѣ си. Тошевѣ, какъвто си бѣше червенъ, кипна, още повече почервенъ и ме обвини въ лъжа.

Азъ му заявихъ, че учителя си никога не лъжа. „Сега ще видимъ дали не лъжешъ“ — каза Тошевѣ и почна да ме плѣска съ плѣсници така силно, че дори искри ми изхвъркваха изъ очитѣ. Следъ като здраво ме наплѣска и като видѣ, че стоя като пѣнъ предъ него, безъ да охна и безъ да заплача, удари ми единъ ритникъ и ме изхвърли вѣнъ на коридора, кждето паднахъ на пода. Вратата отъ канцеларията се затвори следъ мене и азъ оста-

нахъ по тъмно. Изправихъ се до прозореца да чакамъ заповедъ да си отида въ класа. Лицето ми цѣло бѣ пламнало, чувствувахъ тѣпи болки и сърцето ми плачеше, но азъ съ голѣма мъжа се въздържахъ да пророня сълзи, за да не за-

Н. Кировъ като ученикъ въ Битолската гимназия и ученикъ на Пере Тошевѣ.

Le village de Gopeche à Monastir.
مناسترة مربوط غوپسن ناحية سي

Китното село Гопешъ (Битолско).

маса трудности, които слѣдва да превъзможватъ. А това изисква преди всичко издръжливостъ и свързанъ езикъ. Характерното у Тошева бѣше това, че той много се нервираше отъ плачливитѣ, невъздържанитѣ и неиздръжливи ученици и често

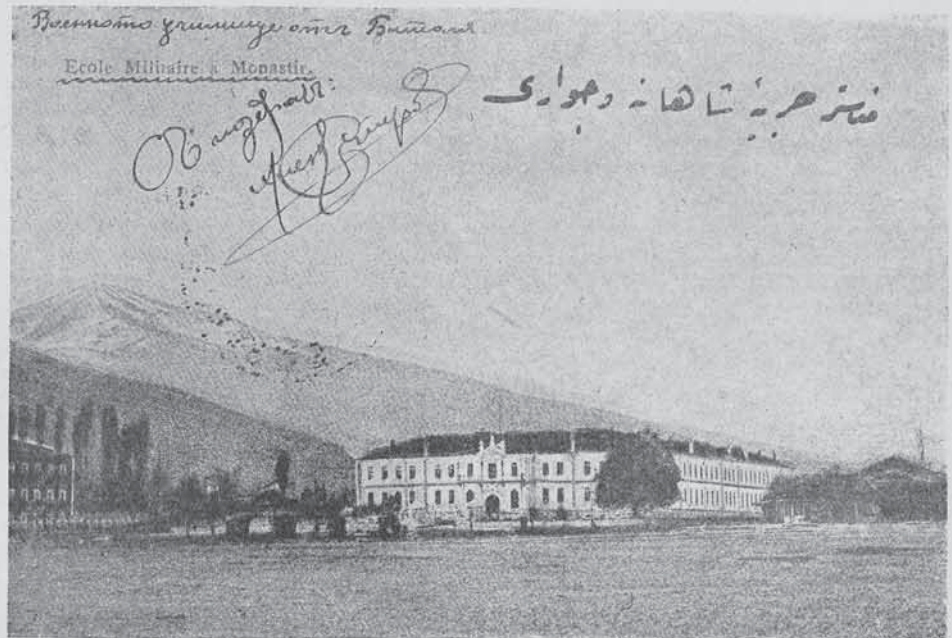
служи новъ побой. По едно време звънеца би, ученицитъ се прибраха по класнитъ стаи за второто занимание и Тошевъ излѣзна да ги обиколи. Като ме забелѣза, приближи се до менъ и остана очуденъ, като му казахъ, че не съмъ си отишълъ въ класа, защото той не е заповѣдалъ това. „Аха, значи и дисциплиниранъ“, изрече той и ме поведе напредъ. Въ класа другаритъ видѣха подпухналото ми и зачервенѣло отъ плѣсницитъ лице и съ дълбоко съчувствие се приближиха да ме разпитатъ. Обаче, щомъ чухме стѣпкитъ на Тошева, всички се намѣрихме по мѣстата си, наведени надъ учебницитъ си. Тошевъ отвори вратата, разгледа класа и си отиде. Азъ, безъ да вдигна глава, усѣтихъ погледа му и само, когато се увѣрихме, че се е прибралъ горе въ канцеларията си, удовлетворихъ любопитство на другаритъ си и плакахъ продължително... като дете.

Наскоро се разболѣхъ отъ трѣска и постѣпихъ на лѣчене въ пансионската болница. „Страшниятъ“ за мене Пере взе да ми става приятенъ и симпатиченъ. Той често ме спохождаше и се интересуваше за здравето ми. На два пѣти усѣтихъ ношно време да влиза въ спалнята ми и да ме завива. Единъ день го помолихъ да разрѣши да излѣзна за малко да се раздвижа изъ града и да посѣтя баща ми въ Крушовския ханъ. Тошевъ, изглежда ме изпитателно, помисли малко, бръкна въ джоба си, даде ми 20 гроша и ми каза наставнически: „Времето е хубаво, разходката е полезна, но ти си още слабъ и не бива да идешъ пешкомъ. Давамъ ти паритъ да си хванешъ файтонъ и, ако не отидешъ и се върнешъ съ файтонъ, да му мислишъ!“

Коледната ваканция прекарахъ у дома си въ Крушово. На Ивановденъ отидохъ у главния учител Иванъ Липошлиевъ отъ Охридъ да му честитя именния день. Следъ черпнята останахме двамата на саме и Липошлиевъ ми повѣри една тайна — прочете ми пасажа отъ писмото на Тошева до него, въ което се даваше прецѣнка на крушовскитъ ученици въ Битоля. Като изслушахъ хубавата ате-стация за мене, почувствахъ, че възмѣжѣхъ. Отъ тоя моментъ станахъ сериозенъ, зарекохъ се да оправдая възлаганитъ върху ми надежди и замечтахъ за апостолство.

Като силенъ ученикъ, първото вечерно занимание, което траеше единъ и половина часа, ми бѣше достатъчно да си приготвя уроцитъ и упражненията за утрешния день и за туй второто занимание отредихъ за самообразование — четѣхъ книжки. Тошевъ бѣше библиотекаръ, но, като учител и възпитател, той държеше смѣтка за всичко и за туй зорко следѣше, кои ученици сж кандидати за почетни книжки и кои какви книжки обичатъ да четатъ. На слабитъ ученици не даваше книжки, а имъ препорѣчваше първо да се засилятъ въ уроцитъ, та после да разходватъ време за прочитъ

или пѣкъ имъ даваше книжки лесносмилателни — малки разказчета; на ученицитъ съ срѣденъ успѣхъ и главно на силнитъ ученици даваше по-обемисти книги. Любовни романи не даваше никому. Приятно му бѣше, когато ученикътъ поискаше да му се даде сериозна, научна книга, но мнозина отбѣгваха

Турското военно училище, построено въ подножията на Перистеръ планина.

да потърсятъ такава, само защото отъ нѣкои бѣше поискалъ да му разправятъ, какво сж разбрали и научили отъ нея.

Първата книжка, която поискахъ да ми даде, бѣше „Полтава“. Даде ми я, опѣти ме, какъ да я чета и, когато я върнахъ, поиска да му разкажа, какво съмъ научилъ. Прочетохъ „Мжченицитъ на науката“, „Майката на великитъ люде“, „Хайдутъ“, „Нещастна фамилия“, Биографии на велики мѣже“ и др. Давайки ми „Въ надвечерие“, каза ми да обърна сериозно внимание на главния херой *Инсаровъ*. Задоволенъ въ последствие отъ отговоритъ ми, даде ми — извънъ библиотеката — биографията на Василъ Левски съ порѣчение да я прочета на саме нѣкъде изъ жлитъ на сградата или двора. Съ тая книжка започнахъ да чета революционната литература.

Тѣй вървейки подготовката ми, азъ чувствавахъ топлотата на неговото бащинско чувство и приятелско разположение къмъ менъ и предчувствахъ близостта на великия за мене день, когато ще ме посвети въ тайнитъ на Революционната Организация, въ служба на която всички мечтаехме да се отдадемъ тѣломъ и духомъ. Скоро, обаче, се разочаровахъ, защото се провинихъ предъ Тошева. Ето случаятъ. Една ранна сутринъ салепчията Дуко — по наша групова покана и указание — прескокна стѣната до кухнята, мина презъ цѣлия дворъ, покачи стѣлбата на юго-западното крайно помѣщение, въ което се помѣщаваше спалнята ни и влезна при насъ да приемъ салепъ. Тошевъ го забелѣзалъ, облѣкълъ се на бърза рѣка и трѣгналъ да види, какво правимъ. Щомъ чухме скърцането на дървената стѣлба, разбрахме, че идва „страшилището“ и всички се намѣрихме въ леглата си и взехме да

хъркаме, а горкият Дуко, заедно с цѣлия си багажъ се мушна подъ кревата ми. Тошевъ влезна въ коридора и се отправи първо къмъ западната стая. Тамъ кандилцето горѣше и той, като разгледа внимателно и се увѣри, че ученицитѣ действително спятъ, се отправи за нашата спалня. Другаритѣ ми бѣха нарочно изгасили кандилцето. Тошевъ драсна кибритъ и го запали. Следъ туй мина покрай насъ и извика: „Я, не се приструвайте, че спите и се изправете всички на легло!“ Ужъ изплашени отъ неговия викъ и търкайки „сънливи“ очи, изправихме се на леглата си. Тошевъ поиска да му кажемъ, кой бѣше човѣкътъ, който сѣ нѣкаква „кандилница“ влезналъ при насъ и кжде е той. Никой не отговори. Тогава той се наведе подъ креватитѣ, набара Дука и го измъкна. Всички пребледнѣхме като платно. Дуко цѣлъ трепереше отъ страхъ и не можеше да приказва. Не по-малко треперѣхме и ние. По лицето на Тошевъ личеше гнѣвъ и изъ очитѣ му изхвъркваха мълнии. Дуко заяви, че ученици сѣ го поканили, но не каза, кои сѣ тѣ, а другаритѣ ми отказаха да сѣ го канили. Оставяхъ още азъ незапитанъ. И като чухъ заканата му, че ей сега ще ни даде да разберемъ и като съобразихъ, че Дуко се намѣри укрить подъ кревата ми, рѣшихъ да поема отговорностъ, та каквото ще да става. Изслушвайки признанието ми, Тошевъ стисна юмрукъ, стрѣлна всички ни сѣ своя остъръ погледъ, дръпна Дука за лѣвото ухо и крѣсна сѣ пискливия си гласъ: „Вънъ, че ще те пребия! И още веднажъ да не си посмѣялъ да направишъ подобно нѣщо, защото ще те обърна на пихтия! А ти, обръщайки се къмъ мене, сѣ тебе утре ще си прегледаме смѣткитѣ!“

Повече разтревоженъ отъ изгубване приятелството му отколкото отъ страхъ, цѣлия денъ бѣхъ като боленъ. Денътъ мина въ напразно очакване да бжда извиканъ. Тѣй минаха цѣли две седмици, за голѣмо очудване на всички ни. Чувствувайки се гузенъ, азъ не смѣхъ да му се вѣвирамъ въ очитѣ, а искаше ми се „да си прегледаме смѣткитѣ“ и да направя всичко възможно за изглаждане отношенията ни. Най-сетне се рѣшихъ да отида въ библиотеката, ужъ да върна една книга и да взема друга и, за да го заинтересувамъ, дадохъ му едно мое бунтарско стихотворение да го прегледа и се произнесе. Той се засмѣя и ми рече: „Азъ очаквахъ да ми донесешъ разказъ за нощнитѣ промѣквания на Дуко въ пансиона и лошитѣ последици отъ това, а пъкъ ти ми носишъ стихотворение. Стихотворението е хубаво, само, че ти имашъ нужда отъ подготовка, за да се отдадешъ на подобно творчество. Работи повечко въ туй направление, а още повечко чети и прави разборъ и критика върху прочетеното. Каквото не разбирашъ, питай ме. А Дука ноще не прибирайте го.

Това не е за първи път. Ако го обичате, а той заслужава това, недейте му създава досегашнитѣ неприятности, защото азъ умѣя да наказвамъ недисциплиниранитѣ, нали? На въпроса отвърнахъ му само сѣ „да“. Видимо доволенъ и душевно разположенъ, Тошевъ ми даде едно писмо да предамъ на Светиовци на „Овчи пазаръ“, като ми даде и нуждитѣ инструкции, какъ да постѣпя и какъ да се държа. Азъ засияхъ отъ радостъ, защото това бѣше за менъ едно явно указание за пълно довѣрие. Поржчението изпълнихъ сѣ най-голѣма осторожность. Другъ пътъ ме изпрати сѣ писъмце до търговеца Григоръ Попевъ, до Кръстофорския учителъ Георги Попъ Христовъ и другаде.

Ваканцията прекарахъ въ Крушово. Бидохъ приетъ отъ тамошния Комитетъ като оглашенъ. Най-много ми се радваха Димитъръ Веляновъ и Димитъръ Секуловъ. Последниятъ даже ми събщи повѣрително, че Тошевъ имъ писалъ да се грижатъ за менъ, като за бждещъ крушовски водачъ. Въ писмото си давашъ атестация и за останалитѣ ученици отъ Крушово, намиращи се подъ неговото зорко наблюдение.

Къмъ 1. септември, 1896 год. азъ се прибрахъ въ Битоля. Представихъ се на Тошева и му предадохъ изпратеното му отъ Крушовския комитетъ писмо. Вѣроятно, по препоржката на Тошева, комитетътъ, чрезъ Димитъръ Секуловъ, ми даде и половинъ наполеонъ, за да си купя учебници. Дали това писмо допринесе за по-голѣмото ми сближение сѣ Тошева, не зная, но той все повече и повече ме приближаваше до себе си, официално запазвайки необходимата между учителъ и ученикъ дистанция.

Следъ като прочетохъ запискитѣ на Захарий Стояновъ за Българскитѣ въстания, единъ празниченъ денъ, намирайки се на разходка на „Кисела вода“, имахъ великото и бленувано щастие да бжда въведенъ въ малката ученическа група на „удостоенитѣ“. И тая конспиративна групичка, подъ специалнитѣ грижи на Тошева и приемницитѣ му, постепенно растѣше и подготвяше бждещитѣ вождове, мнозина отъ които чрезъ своя идеализъмъ и дивни подвизи минаха въ историята на борческа Македония. Александъръ Георгиевъ, Лазаръ Московъ, Лазаръ Попъ Трайковъ, Манолъ Розовъ и много други скѣпи илинденци, минали презъ основаната отъ Тошева и грижливо подържана отъ приемницитѣ му въ Битоля революционна школа, сѣ факли, които освѣтляватъ пѣтя на днешнитѣ борци за македонска свобода.

Низъкъ поклонъ предъ свѣтлата паметъ на великия учителъ и апостолъ *Пера Тошевъ* и предъ тая на достойнитѣ му ученици!

Н. К. Майски

Изъ живота на четитѣ

Климентъ Шокевъ

(споменъ)

11. септември 1903 година. Нашиятъ — мелнишки отрядъ цѣлия тоя денъ прекара на едни чукари по юго-западнитѣ височини на Пиринъ. Около обѣдъ селяни отъ Св. Врачъ ни донесоха поржчанитѣ отъ по-рано съестни продукти. Малко следъ това дойдоха при насъ ржководителитѣ отъ с. Лиляново и трима власи отъ с. Лопово. Спо-

редъ разказитѣ на нашитѣ гости, следъ сраженията при Етипица, Албутичъ, Георгейла, Пиринската ливада и въ селото Пиринъ, следъ като турцитѣ се научили за пристигането на генералъ Цончевъ, полковникъ Янковъ и много други офицери сѣ голѣмъ брой доброволци отъ българската армия, паниката между турското население въ Неврокопъ,

Горно-Джумая и Мелникъ — е била голѣма. Едни отъ турскитѣ семейства избѣгали въ Съръ, други пъкъ сж молили българитѣ за помощъ и покровителство.

Всички тия разкази, не ще съмнение, бѣха отъ естество да вдѣхнатъ вѣра въ добрия изходъ на предприетото дѣло — революцията, но фактътъ, че дошлитѣ ржководители не ни дадоха положителни сведения за броя на хората имъ, които сж готови да взематъ активно участие въ въстанието и още по-вече фактътъ, че четирма селяни отъ с. Враня, четници въ четата на Сандански, сжщиятъ денъ следъ заминаването на гоститѣ, бѣха захвърлили оржжието си и напуснаха лагера, безъ да се обадытъ нѣкому, ни накара бая да се позамислимъ и да обърнемъ вниманието на Сандански върху тия печални факти, искайки неговото бързо нареждане до мѣстнитѣ ржководители — точно да изпълнятъ всички дадени наши нареждания за участието на населението въ революцията, както и да бждатъ заловени четирмата дезъртори — четници и примѣрно наказани.

Вечерята слезохме при Арнаутския чаркъ край Лилянската рѣка, дето останахме да пренощуваме.

Група четници, разположени следъ вечерята край малкъ огнецъ вѣнъ отъ чарка, приемъ кафе, пушимъ и приказваме. Нѣкои отъ тѣхъ настойчиво ме молятъ да изпълня сега обещанието, дадено презъ деня, да имъ разкажа нѣщо изъ миналото на македонското освободително дѣло.

Готовъ да изпълня даденото обещание, азъ започнахъ:

— Ние, македонскитѣ българи, не за пръвъ пътъ сега прегръщаме революционната идея, не за пръвъ пътъ сега бродимъ въоржжени изъ македонскитѣ планини и воюваме съ поробителитѣ за свободата на родината. Маса българи—македонци, преди много години взеха активно, живо участие въ грѣцкитѣ и сръбски въстания, цѣлещи освобождението на тия страни отъ турското робство, сметайки, че следъ освобождението на тия страни, Турция ще отслабне и не ще може да окаже сериозна съпротива при едно въстание на българитѣ въ Македония, Тракия, Мизия, Добруджа и Поморавия за освобождението на тия български земи отъ турско робство. А когато следъ духовната пробуда на българското племе, първитѣ искри на която се появиха въ Македония и то — отъ българи македонци, започна борбата за извоюване и на политическа свобода, много българи отъ Македония взеха активно, живо участие въ революционнитѣ български комитети въ Ромжния и Сърбия, преди освобождението на България. Тѣ взеха активно, живо участие като легионери, войводи, хжшове, поборници и опълченци въ всички движения и въ Руско-турската война, целящи освобождението на Добруджа, Мизия, Тракия, Македония и Поморавия.

Революционно движение се появи въ Македония веднага следъ Берлинския конгресъ, когато става явно, че Санъ-Стефанска България е осуетена и разчленена и че Македония е оставена пакъ подъ турско робство. Презъ втората половина на м. октомври 1878 г. избухна „Кресненското въстание“, въ което взеха участие селата: Кресна, Ощава, Мечкулъ, Сѣнокошъ и др. Възстаницитѣ завладѣха Кресненската клисура, а следъ туй—цѣлата долина на р. Струма. Следъ това, презъ м. ноември сжщата година избухна въстанието и въ Разложко подъ войводството на разложанеца Баню Мариновъ, дру-

Харамийската поляна въ Пиринъ планина.

гаръ на Бенковски.

Тия две въстания, наистина, бѣха кърваво потушени отъ турцитѣ, но бунтарството въ Македония не престана. Презъ 1880 година, революционно движение се появи въ западна Македония. То бѣ най-силно въ Прилепско, Кичевско, Охридско и Дебърско. На чело на движението въ прилепската кааза бѣ войводата Спиро Църне, който формира чети и водеше агитация между българското население за въстание.

Организацията въ Прилепъ и околията бѣ рзкрита и унищожена. Маса свѣтъ пострада тогава.

Тѣй нареченото Охридско съзаклатие биде потушено съ силенъ тероръ презъ 1880 година.

Но, въпреки всичко това, борческиятъ духъ у македонския българинъ за извоюване свободата на Македония не престана. Революционни чети продължаха да кръстосватъ Македония, да будятъ народния духъ и да подържатъ вѣрата у македонския българинъ за близкия край на робството му. Такъва една чета, подъ началството на Калмиковъ — руски офицеръ и съ благословията на голѣмия родолюбецъ Охридския митрополитъ Дѣдо Натанаилъ, живушъ по това време въ Кюстендилъ, се е движела изъ македонскитѣ планини съ обектъ—да стигне и да действа въ Охридско. Съ единъ отъ четницитѣ на тая чета се е случила една много интересна история и, не зная, дали не ще Ви отекчка, ако Ви я разкажа.

— Разкажи, разкажи ни, — повториха всички.

И азъ продължихъ:

— Четата, движейки се отсамъ Вардара, е била забелязана отъ турцитѣ; имала е нѣколко сражения съ тѣхъ и, най-сетне, около Демиръ-Капия при Вардара, била разбита и прѣсната. Много отъ четниците сж се върнали въ София, но нѣколко

Климентъ Шокевъ отъ гр. Охридъ.

отъ тѣхъ, между които и Климе Шокевъ отъ гр. Охридъ, изчезнали.

Всички четници, които сж се върнали въ София твърдѣли, че Шокевъ билъ убитъ при

последното сражение съ турцитѣ; обаче неговитѣ роднини и близки въ София не давали вѣра на тия слухове и все го очаквали да се върне живъ и здравъ.

Следъ дълго напразно чакане, най-сетне, единъ день, близки и приятели на Климе, излаватъ некрологъ и отслужватъ панихида въ София за упокоение на душата му. За да успокоятъ пѣкъ и своитѣ души, роднини и близки на Шокевъ, сжщата вечеръ се събиратъ на среща и чаша вино въ локала „Конкордия“ на Ив. Робевъ (Робчето).

Въ локала чешки оркестъръ свирѣлъ весели мотиви, пѣвци и пѣвици се редуваха на сцената; публиката въ заведението се е веселила, а натъжената компания въ единъ жгълъ на салона тихо водела тжжни разговори — спомени изъ живота на Климе.

Полунощъ приближавало. Робчето станалъ отъ масата на натъжената компания и високо, за да го чуятъ всички въ салона, далъ заповѣдъ на оркестра — да свири нѣщо много тжжно, погребално, въ паметъ на героично загиналия за Македония Климе Шокевъ и помолилъ гоститѣ, всички да станатъ прави и да кажатъ: „Богъ да прости Климе“.

Музиката почнала сега да свири тжженъ, погребаленъ маршъ. Цѣлата публика въ салона гологлава, натъжена, стоела права на крака. И, когато музиката спрѣла и всички почнали да изговарятъ: „Богъ да прости Климе Шокевъ“, въ тоя именно моментъ пѣтната врата на салона се отваря и вжтре влиза самиятъ Климе.

Стреснатъ, очуденъ отъ това, що вижда и чува въ салона, той се спрѣлъ до вратата, боязливо, плахо гледалъ на всички страни и не знаелъ, що да прави.

Появата пѣкъ на Климе въ тоя именно моментъ възбудило очудване, уплаха, смайване у всички. Никой не вѣрвалъ на очитѣ си, че това наистина е Климе, никой не приближавалъ до него да го приветствува съ „добре дошелъ“.

Следъ кратко колебание, Климе свалилъ калпакъ, втурналъ се при своитѣ близки и почналъ да ги прегръща и целува.

И когато всички въ салона сж се увѣрили, че това не е духътъ, не е двойникътъ на Климе, а е самия той, въ салона зацарували: радостъ, веселие, голѣми шеги, които продължили до съмване.

Г. Ив. Бѣлевъ

Революционни борби изъ Бабуна планина

Сражението въ Никодимския балканъ. Убийството на сръбския войвода Тренко. Избиване четата на Стефанъ Вардарски презъ 1907 година

Следъ засадата при „Куртовъ камъкъ“ на 25. юний 1906 г., отъ страна на сръбскитѣ чети, кждето паднаха убити велешкия войвода Пано Константиновъ и прилепския войвода Гого Ацевъ, предъ очитѣ на Дачо Йотовъ блѣсна перспективата, най-после да стане околийски войвода, което редъ години бѣше неговата интимна мисълъ, поощрявана отъ известни срѣди. При това положение между Дачо Йотовъ, Тодоръ Дочевъ, Велко Апостоловъ Попадийски и Секула Христовъ Ораовдолски се започва борба за първенство, която междуособна борба даде най-голѣма възможностъ на сръбската пропаганда по-свободно да действува въ Азотъ, понеже тя не срещаше вече оня решителенъ отпоръ въ лицето на Пано Константиновъ. Велешката околийска чета се

раздѣли на групи и всѣка група работеше на своя глава, безъ да държи смѣтка за интереситѣ на организацията. При това положение, четитѣ напушатъ „Азотъ“ и прекарватъ повече въ „Клепата“.

Всрѣдъ настѣпилия раздоръ за първенство между организационнитѣ чети, сръбскитѣ чети на Иванъ Бабунски, Григоръ Соколовъ, Василъ Требищъ и Тренко спокойно навлизатъ низъ селата въ „Азотъ“ да вършатъ своята роля на посяръбяване на запазилото сѣя народностенъ обликъ селско население въ Бабунията. Въ своето настѣрвение и при разпокъсаността на организационнитѣ чети пропагандата почва да навлиза и въ „Клепата“.

На 28. януарий, 1907 година четитѣ на Дачо Йотовъ и Велко Апостоловъ Попадийски, минавайки

през с. Смиловци, попадат въ засадата на сръбскитѣ чети. Сражението се води ожесточено и отъ дветѣ страни. Виждайки, че на полесражението пристига аскеръ, четитѣ на Йотовъ и Попадийски набързо отстъпватъ и, за да прекриятъ следитѣ си, се прѣскаатъ въ разни посоки. Въ това сражение пада тежко раненъ четникътъ Колю Оризарчето. Четниците Симеонъ Денковъ и Александъръ Н. Станковъ взематъ ранения си другаръ на гърбъ и го понасятъ подъ усиления огънь на неприятеля по посока къмъ Никодимския балканъ. Тримата четници пристигатъ въ Никодимъ, гдето Денковъ превързва ранения и оставатъ въ селото на почивка.

Цѣли четири дни четниците Симеонъ Денковъ и Александъръ Станковъ се грижатъ за ранения си другаръ Колю Оризарчето, като същевременно съобщаватъ на районната чета мѣстонахождението си. На 1. февруарий, 1907 година, привечеръ, селянитѣ имъ съобщаватъ, че сръбска чета е обкржила селото. Да се предадатъ на сръбската чета и дума не можело да става, поради което тройката решава да си отвори пътъ презъ веригитѣ на неприятеля. Тѣ веднага почватъ да прибѣгватъ, стремейки се да заематъ една височина надъ селото. Обаче, забелѣзватъ, че пристига потера, която почва да заема позиции отъ преди имъ. Виждайки, че ще попаднатъ между два огъня — отъ една страна аскерътъ, а отъ друга сръбската чета — тройката се промъква презъ редоветѣ на сръбската чета. Последната, щомъ забелѣзва движението на тройката, почва да я обстрелва, но при все това съ бомбовъ огънь тройката си пробива пътъ и се отдалечава. При това положение и аскерътъ и сръбската чета влизатъ въ дирята на тройката и обхващатъ цѣлия Никодимски балканъ.

На 2. февруарий с. г., на разсъмване, тройката се изкачва по Никодимския балканъ, проследена отъ неприятеля. Тройката сполучва да земе върха „Китка“. Веднага следъ това потерата, по указанията на сръбската чета, обхваща върха „Китка“ и почва да сипе градъ отъ куршуми срещу тримата храбери. Още при първитѣ изстрели на потерата повторно пада тежко раненъ Колю Оризарчето. Потерата стѣга обржча и сипе ураганенъ огънь. Вsrѣдъ вихъра и неравната ожесточена борба пада пронизанъ отъ вражи куршумъ и четникътъ Симеонъ Денковъ. Останалиятъ живъ четникъ Александъръ Станковъ, виждайки, че остава самъ-самичъкъ и че ще падне, може би, живъ въ ржцетѣ на неприятеля, докато се окопоти противникътъ, почва да бѣга и преминава веригата на неприятеля. На 3. февруарий селяни отъ Никодимъ, следъ щателно претърсване на гората, намиратъ Александъръ скритъ въ една драка. Той ги отвежда на полесражението, взематъ труповѣта на Денковъ и Оризарчето и ги погребватъ въ с. Никодимъ.

На първия денъ на Великденъ 1907 година ве-

лешката чета, подъ войводството на Дачо Йотовъ следи движението на четитѣ на пропагандата въ Бистришкия балканъ. Четата потегля за с. Црешново, обаче, на мѣстността „Яворътъ“ попада въ устроената засада отъ сръбския войвода Тренко Крапанинъ. Следъ ожесточено сражение, което трая около 7 часа, почва да пристига къмъ полесражението аскеръ. Четата на Тренко, виждайки пристигането на аскера и поставена въ тежко положение, почва да отстъпва, обаче, четникътъ Щерю Влахчето отъ Крушово — единъ добъръ стрелецъ — се промъква близо до неприятеля и предъ самитѣ сръбски четници застрелва войводата имъ Тренко, следъ което въ суматохата сполучва да се прибере при другаритѣ си. Организационната чета се оттегля отъ полесражението въ момента, когато аскерътъ почва да я обстрелва.

Убийството на Тренко се почувствува въ редоветѣ на пропагандата като единъ голѣмъ и смѣлъ ударъ. Бабунски и Григоръ Соколовъ се заканватъ предъ организационни хора, че по заповѣдъ отъ Бѣлградъ искатъ да уловятъ живъ убиеца на Тренко — Щерю Влашето и да го откаратъ въ Бѣлградъ, да види сръбскиятъ кралъ, кой е убиеца на великия войвода Тренко.

Следъ убийството на Тренко четитѣ на пропагандата почватъ да устройватъ постоянни засади на организационнитѣ чети, еъ единствената целъ да заловятъ живъ Щерю Влашето.

Следъ 14. дни отъ Великденъ 1907 година, т. е. на втората недѣля, организационниятъ районенъ войвода Стефанъ Вардарски (малъкъ Стефанъ), родомъ отъ с. Градско, заминава по организационна работа съ 5 четници въ село Дрѣново. По донесение на пропагандата четата е проследена отъ Иванъ Бабунски, който съ голѣма сръбска чета влиза въ се-

Селяни отъ с. Годивле, Крушовско, предъ селски дюкянъ.

лото и обсажда кжщата, въ която се е прикрила 6-членната бългурска чета. Следъ обсадата Бабунски предлага на войводата Вардарски да предаде живъ Щерю Влашето, който ще бжде изпратенъ въ Бѣлградъ, за да види сръбскиятъ кралъ, кой е убиецътъ на сръбския великъ войвода Тренко, като обещава съ

честна дума, че ще пустне войводата заедно съ останалитѣ му четирима четници невредими да излѣзатъ отъ засада. На това предложение Вардарски не обръща внимание и отказва да предаде Щерю. Тогава Бабунски се обръща къмъ Щерю и съ високъ гласъ, му казва: „Ако ти жалишъ другаритѣ си и ако си юнакъ, остани въ кѣщата, а другаритѣ ти да се изтеглятъ отъ селото. Вардарски и другаритѣ му съ присмѣхъ посрѣщатъ новото предложение на Бабунски и му заявяватъ: „Ще се биемъ, до като тече кръвъ въ жилитѣ ни, после що ще да става. А колкото се отнася до искането ти да предадемъ Щерю, курбанъ на сръбската пропаганда никога не ще дадемъ“.

Следъ тоя категориченъ отказъ Иванъ Бабунски съ четата си започва да обстрелва кѣщата и сражението между дветѣ чети трая цѣль день. Последователнитѣ атаки на Бабунски се посрещатъ съ залповъ огънь отъ шепата борци. Но при все това интимната мисълъ на Бабунски си остава да залови Щерю живъ, поради което не иска да шурмува кѣщата. Впоследствие, виждайки какъ въ сражението падатъ убити негови четници, Бабунски се озвѣржава, забравя заповѣдта на сръбския кралъ и накарва четницитѣ си да запалятъ кѣщата, надявайки се, че обсаденитѣ ще избѣгатъ отъ кѣщата и въ това време той ще може да улови Щерю. Срѣдъ огненитѣ езици, обзели вече цѣлата кѣща, Вардарски и другаритѣ му излизатъ отъ кѣщата да си пробиятъ пътъ съ бомбовъ огънь, обаче, отъ залповия огънь на неприятеля падатъ убити Стефанъ Вардарски, Щерю Влашето и Дане Недѣлковъ. Останалитѣ четници се задушаватъ отъ огъня и намиратъ смъртта си срѣдъ пламъцитѣ на горящата кѣща, защото, като ранени, не сж могли да излѣзатъ навънъ.

Избиването четата на Вардарски въ с. Дрѣново бѣше единъ голѣмъ реваншъ на сръбската пропаганда. Въ организационнитѣ срѣди въ Велешката околия тая загуба се понесе много тежко, като всички намираха за главенъ виновникъ околийския войвода Дачо Иотовъ, който, знаейки, че пропагандата търси случай да улови живъ Щерю, е допусналъ Стефанъ Вардарски самъ да отива въ село Дрѣново.

Масовиятъ тероръ на пропагандата стрѣсна ВМРО, която, за да може поне отчасти да пресѣче домогванията ѝ, презъ пролѣтътъ на 1907 година реши да изпрати по-голѣми сили, съ задача да се нанесе единъ мощенъ ударъ на нелегалната сила на пропагандата и се заематъ Азотъ и Порѣчето, следъ което да се справятъ и съ интелектуалнитѣ ѝ сили въ Велесъ и Прилепъ.

Обаче, наскоро следъ това последва голѣмото сражение на „Ножътъ“ и „Попадийскитѣ чукари“, кждето ВМРО даде доста жертви, а презъ юниѣ 1908 година се обяви Хуриета, който, вмѣсто да даде по-голѣми правдини на народа, който взема активно участие въ младотурската революция, въ Бабунията почна да се насажда сѣрбобоманството съ пълната подкрѣпка на турската властъ. Вследствие на това ВМРО трѣбваше да бѣде постоянно на щрекъ и съ кървави борби да отстоява националнитѣ позиции срещу домогванията на сръбската пропаганда.

С. Аврамовъ

Марко Симеоновъ-Плешка

На 26. ноември т. г. въ 3 часа сл. пладне се помина Марко Симеоновъ-Плешка, роденъ презъ 1866 год. въ с. Галичникъ (Дебърско). Покойниятъ отъ ранна възраст се предалъ на служба народу и освободителното движение, поради което още въ първитѣ години отъ основаването на революционната организация влиза въ нейнитѣ редове. Като

членъ на тая организация той е билъ неуморимъ работникъ отъ 1898 до 1906 год. въ родния си край, като презъ време на въстанието заедно съ сѣселянитѣ си е взелъ живо участие. Отъ 1906 до 1910 год. той е билъ легаленъ работникъ — куриеръ на разположение на Солунския революционенъ окръгъ и главно въ Енидже-Вардарско, кждето е билъ въ честъ контактъ съ войводитѣ Апостолъ Петковъ и Ичко Димитровъ-Гюпчевъ. Но, заподозренъ отъ турското правителство, той е билъ принуденъ да напусне Македония и да се прибере въ България, кждето пакъ е въ услугитѣ на организацията.

Следъ основаването на Илинденската организация Марко Симеоновъ-Плешка става нейнъ редовенъ членъ, при която е членувалъ до самата си смъртъ, проявявайки интересъ къмъ нейния животъ и работейки за преуспѣването на нейнитѣ начинания и нейния животъ.

Служейки на македонското освободително движение чрезъ извършване на възложенитѣ му задачи презъ означено по-горе време той, Марко Симеоновъ-Плешка, е допринесълъ не малко за осъществяването на свещенната ни кауза. Богъ да го прости, вѣчна му память!

Свещеник Костадинъ Марковъ Любиновъ

Свещеник Костадинъ М. Любиновъ е роденъ въ с. Горна-Драглища, Разложко презъ 1825 год. Получилъ е килийно образование въ родното си село. Като станалъ пълновъзрастенъ, билъ ржко-положенъ за свещеникъ и дълго време билъ такъвъ въ родното си село, дето се ползвалъ съ добро име.

Три-четири години преди освобождението на България, свещ. Конст. Любиновъ напустналъ родното си село и билъ свещеникъ въ панагюрскитѣ села. Той бѣше едъръ, високъ, снаженъ планинецъ. Презъ това време вече организационни дейци кръстосвали панагюрскитѣ села. Свещеникъ Любиновъ не останалъ далечъ отъ тѣхнитѣ очи: той билъ посветенъ въ дѣлото.

При завръщането си въ селото отъ пазаръ единъ пжтъ той билъ нападнатъ отъ двама черкези съ цѣлъ да го ограбятъ. Обаче, свещ. Костадинъ проявилъ голѣма решителностъ въ този случай, като убива единия отъ нападателитѣ, а другиятъ подгонилъ.

Презъ 1878 г., — презъ разложкото въстание, — той е билъ въ с. Горна-Драглища (Разложко). Нѣколко месеци по-рано се билъ завърналъ съ мисия да подготви населението за въстание. Три-четири месеца преди разложката „бунта“ свещеник Костадинъ Любиновъ почти съвсемъ билъ занемарилъ черковнитѣ си задължения, като на явявалитѣ се да имъ извърши нѣкоя църковна тржба, казвалъ:

„Вървете си, сега съмъ заетъ съ по-важна работа“. Той събиралъ по-младитѣ и по-събудени селяни въ „Койновитѣ втораци“, дето ги обучавалъ на „талими“ и въ стрелба. Въ разложкото въстание е взелъ живо участие при нападението на с. Баня, като е предвождалъ съ кръстъ въ ржка възстаналитѣ селяни отъ с. Горна-Драглища. Знае се, че много селяни отъ сжщото село сж взели участие въ борбата срещу вѣковното турско робство. Разложко нѣма щастieto презъ 1878 г. да се освободи и, както другитѣ области отъ Македония, продължи да живѣе подъ турско робство.

Презъ 1895—96 год. десетъка на с. Горна-Драглища билъ закупенъ отъ турски чорбад-

жии, които ограбвали безпощадно бедното население. Поради това турцитѣ били нападнати отъ чета. Вследствие на това нападение свещеникъ Любиновъ билъ подозренъ, заловенъ, битъ и затворенъ въ разложкия затворъ.

Следъ нѣколко време билъ закаранъ въ Срѣския затворъ, дето излежаваше присждата си, като сжщински мжченикъ. Безъ никаква помощ и подкрепа, този 73 годишенъ старецъ преживѣ последнитѣ си дни въ тюрмата при голѣми лишения и тежки изпитания.

Презъ 1898 год. свещеник Костадинъ Мар-

Градъ Разлогъ.

ковъ Любиновъ се помина мжченически въ затвора, далечъ отъ роденъ кжтъ, далечъ отъ семейство, близки и роднини.

Всички познати съ болка на сърдцето си спомнятъ за тоя голѣмъ родолюбецъ и заслужилъ синъ на България.

Свещеникъ Любиновъ имаше голѣмо семейство и единъ отъ синоветѣ му, сега вече покойникъ, бѣ високъ чиновникъ по ведомството на почитѣ. Мнозина Драглищани последваха примѣра на свещеник Костадинъ Любиновъ. Нѣкои отъ тѣхъ съ пушка въ ржка се бориха за свободата на Македония, както въ първото разложко въстание, така и при второто 1903 г. при нападението на с. Бѣлица.

Л. Т.

Основаването на революционната организация въ с. Върбени-Екшису (Леринско)

1.

Презъ 1892/93 и 1893/94 уч. год. бѣхъ учителъ въ родното село Върбени-Екшису. Инспекторътъ Никола Наумовъ, родомъ отъ Щипъ бѣ дошелъ на ревизия, а сжщо и за помирието ми съ нѣкои първенци, на които не угаждахъ. За последното той ми казваше: „Остави се, не бжди много взис-

кателенъ къмъ първенцитѣ по църковно-училищнитѣ въпроси — предстои ни друга по-голѣма работа“, безъ да ми обясни сжщността на казаното и безъ да ме посвети въ подробности. Остави ме да гадая по слуховѣтъ за основаване на нѣкакъвъ революционенъ комитетъ въ Щипъ и Солунъ.

По туй време въ нашето село бѣше младежътъ

Христо Ангеловъ отъ Охридъ — любознателенъ, енергиченъ, честенъ и родолюбивъ българинъ — по занятие свещаръ. Макаръ той да работѣше въ мой роднина, съ когото бѣхъ въ остъръ споръ по нѣкои училищни и селски въпроси, дружеше съ мене и постоянно ми загатваше да се образува „дружество“ съ благотворителна и просвѣтна целъ отъ върбенскитѣ младежи, между които имаше повече отъ десетъ души съ гимназиално образование. Взехме инициатива, свикахме младежи и основахме дружеството съ кратъкъ уставъ, въ който се предвиждаха членски вноски, доброволни помощи, срещи и събрания за разговори по народностни работи и пр. Въ скоро време събрахме много пари, убедихме се отъ срѣщитѣ, че е нужно да се работи за повдигане учебното дѣло и отстояването българскитѣ интереси противъ турскитѣ произволи властъ и противъ въро-

Киро Краевъ отъ Екшису, Леринско, куриеръ и четникъ, раненъ въ едно сражение въ планината Чеганъ два дена преди обявяването на младотурския хуриетъ.

ломната гърцко-гъркоманска политика.

Дружеството бѣ тайно, но селянитѣ знаеха за съществуването му. Въ устава имаше единъ членъ, който гласѣше, че ще действува, следъ като се потвърди отъ властѣта.

Въ това дружество бѣхме: азъ, братъ ми Стефанъ, Христо Ангеловъ, Ване Кръстамовъ, Стефанъ Шишковъ, Стефанъ Р. Поповъ, Марко К. Поповъ, Мице Делйовъ, Пандилъ Попчевъ и много други. То помагаше много за затпяване партизанството, развито въ селото ни поради изборитѣ на кметове и църковно-училищни настоятели, за повдигане народностното съзнание и борческия духъ на селянитѣ.

Това дружество поолесни основаването на революционенъ комитетъ въ селото и ето какъ:

Презъ 1896 и 1897 учебна година учителъ въ селото ни бѣше г. Христо Кръстевъ отъ Радовишъ — сега старъ пенсионеръ въ Св. Врачъ. Христо Кръстевъ, посвѣтенъ въ революционнитѣ работи взелъ инициативата да основе комитетъ и въ нашето село, дето виждалъ, че има благоприятни условия. Най-напредъ той открилъ целѣта предъ нѣколко първенци отъ срѣдна и преклонна възраст и се опиталъ тѣхъ да впрѣгне въ тая работа, но не успѣлъ, защото му се казало: „не му е времето“.

Тогава той се опиталъ да основе комитетъ отъ по-млади и сполучилъ да подложи подъ клетва нѣколко по-първи членове отъ съществуващото вече родолюбиво дружество.

Въ единъ пролѣтенъ день отъ 1897 година учителътъ Хр. Кръстевъ свикалъ на тайно заседание въ своето жилище селянитѣ: Ване Кръстамовъ, Стефанъ п. Петровъ, Стефанъ Р. Поповъ, Мице Дѣлевъ, Стефанъ Шишковъ, свещеникъ, Иванъ Маркузовъ, известенъ подъ името „Попъ Ваче“ и имъ обяснилъ както целѣта, тъй и опита му съ по-старитѣ селяни — първенци да основе революционенъ комитетъ, каквито имало вече изъ Македония. Всички повикани, безъ много бавене и колебание — възпитавани отъ своето дружество въ родолюбивъ духъ, приели предложението на учителя и основали революционенъ коми-

тетъ, като решили да поканятъ всички членове отъ дружеството, които да ги последватъ и да преостановятъ дейността на последното въ полза на новото...

Следъ като споменатитѣ дали клетва, избрали ръководно тѣло, както следва: Хр. Кръстевъ — секретаръ, Стефанъ Шишковъ — председател, Ване Кръстамовъ — касиеръ, Стефанъ Р. Поповъ — куриеръ и Стефанъ п. Петровъ — връзка между селския комитетъ и околнитѣ, дето ги има или има да се основатъ. Всѣки отъ свиканитѣ далъ дума да посвещава други селяни въ дѣлото съ съветъ и уговорка, никой да не открива на първо време на тия първенци, които отказали на учителя да основатъ революционенъ комитетъ, Всички зароботили усилено и много тайно.

Още отъ началото всички имали голѣмо съмнение въ „Попъ Ваче“, че той ще открие на въпроснитѣ първенци, защото, наистина, той бѣше много добъръ, пѣргавъ, родолюбивъ и пословично довърчивъ предъ близкитѣ си. Особена слабостъ имаше той къмъ веселби и пѣсни и бѣше нераздѣлимъ съ нѣкои отъ първенцитѣ, които бѣха станали причина да бѣде ржкоположенъ за свещеникъ въ селото.

Свещеникъ Иванъ Маркузовъ, известенъ подъ името „Попъ Ваче“, родомъ отъ с. Екшису (Върбени) — Леринско, родолюбивъ българинъ, взелъ участие при основаването на културно-просвѣтното дружество и революционната организация въ селото.

Нѣкои отъ първенцитѣ по усѣтъ забелѣзали, че въе нѣкакъвъ „новъ духъ“ въ селото и единъ отъ тѣхъ — първъ между първитѣ — рѣшилъ да открие новото. Знаелъ е той, отъ кого може да

открие, защото той не само се е борил, но и много пари б'ше изразходвал за ржкоположенето на „Попъ Ваче“. Но и безъ това между него и свещеника имаше близко, интимно и в'рно приятелство. „Попъ Ваче“ често гостуваше у чорбаджията. Еднажъ той нарочно поканил на вечеря попа и, като се оттеглили въ отд'лна стая да пиятъ кафе, попъ Вачо не е могъл да скрие свършения фактъ, защото вид'лъ, че чорбаджията, като че ли, всичко знае — па и н'мало отъ какво да се опасява, защото между родолюбивитъ най-родолюбивъ се см'таше тоя първенецъ. Съ това и се извинявалъ после свещеникътъ предъ своитъ другари.

Първенецътъ докоснатъ въ своето честолюбие, повикалъ учителя Кръстевъ и просто чрезъ заплашване му запов'далъ да разтури тоя комитетъ, що го основалъ, казвайки му: „не може да се вършатъ такива работи въ селото, безъ да зная азъ, защото за всичко менъ държатъ отговоренъ и селянитъ и правителството“. . . Учителътъ, изплашенъ, свиква постоянното прис'тствие, което решава разтурянето на първия революционенъ комитетъ въ селото. Той се разтури, но идеята въ душитъ на всички покръстени остана непокътната, та вс'ки по силитъ и връзкитъ си работеше.

Не можеше да се остави така да продължава.

Презъ 1894/95, 1895/96 и 1896/97 учебна год., азъ завършихъ Висшето училище въ София и за 1897 и 1898 учебна година б'хъ назначенъ учител при Струмишката прогимназия.

Още презъ 1895 година покойниятъ Китанчевъ ме посвети въ революционното д'ло заедно съ други 17 души възрастни учейци и студенти македонци въ София.

Когато презъ ваканцията на 1898 година си отидохъ въ селото, заварихъ революционнитъ работи, както ги изложихъ по-горе.

Ср'знахъ се съ всички членове отъ старото дружество, които по-после основали революционния комитетъ, разм'нихме мисли и нам'рихме, че може да се възобнови и възстанови революционния комитетъ, като се свикатъ отъ сжититъ семейства по-млади членове и н'кои отъ старитъ — неподозр'ни отъ първенцитъ.

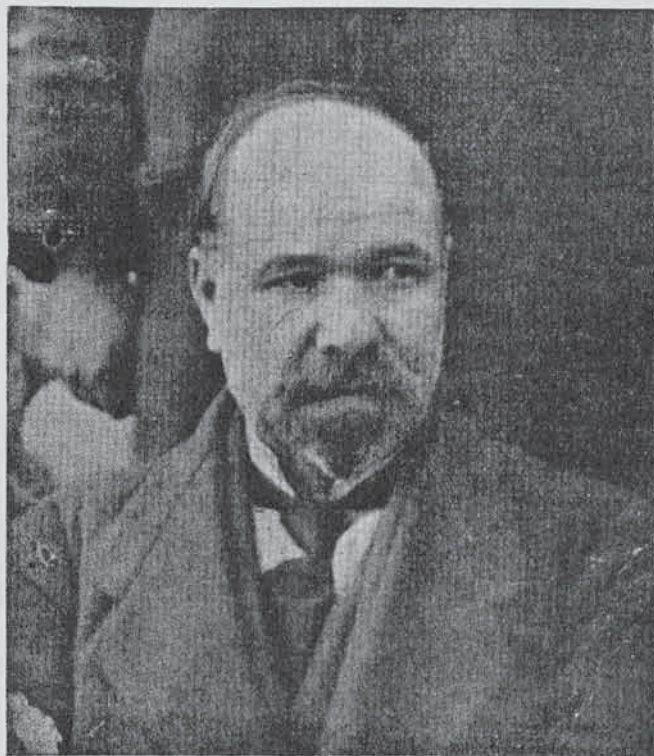
Взехъ инициатива и свикахъ на събрание подготвенитъ въ частни разговори следнитъ лица: Стефенъ Шишковъ, Пандилъ Шишковъ, Алексо Шишковъ, Симо Шишковъ, Циле Делйовъ Кузе

Маркузовъ (братъ на попъ Ваче), Филе Р. Поповъ и Колио Нед'лковъ въ хана на Пандилъ Шишковъ — необитаванъ тогава — и въ една стая закл'хъ ги въ светото д'ло. Стаята, дето се кл'хъме, кръстихме „кърмачка“ въ името на закр'мяването въ освободителната идея. Тамъ се избра и ржководното т'ло на възстановения комитетъ. За председател се избра пакъ стария Стефанъ Шишковъ, за секретаръ Ал. Шишковъ и за касиеръ Кузе Маркузовъ. Пандилъ Шишковъ — най-младъ — се опред'ли за селски войвода и доставчикъ на оржжие, а Филе Р. Поповъ — за поща и за връзка между нашия комитетъ, Леринския, Битолския и другитъ въ близкитъ села. Дадохме си братска дума, да работимъ тайно и предпазливо, да посвещаваме нови членове, да приберемъ старитъ членове и да засилимъ организацията. И наистина въ скоро време ние засилихме организацията и я поставихме погоре отъ тия въ другитъ села — даже и отъ оная въ Леринъ.

До 1900 година въ нашето село б'ха посве-

тени всички мжже отъ 20 до 50 годишна възраст, много жени моми и ц'лото село се см'таше покръстено. Вс'ка кжща даваше данъкъ, приемаше минаващи презъ селото куриери, четници, войводи и апостоли по светото д'ло. Почти всички покръстени съ кл'тва мжже набавиха си по една пушка. Пандилъ Шишковъ, подпомогнатъ отъ другитъ, въоржжи ц'лото село и околнитъ села.

Въ организационно отношение селото б'ше разд'лено на махали и родства. За вс'ки голъмъ родъ и за вс'ка махала имаше по единъ десетникъ. Десетницитъ се събираха на редовни извънредни заседания, а на годишното избираха ржко-

Христо Кръстевъ, учител въ Екшису и основател на революционния комитетъ въ селото.

водното т'ло. Надъ всички десетници имаше единъ селски войвода. Такъвъ въ селото ни б'ше Пандилъ Шишковъ. Той б'ше поср'дникъ между нашия и на другитъ села комитети и между насъ и войводския околийски институтъ. Войводата се избираше чрезъ гласуване отъ всички десетници и членоветъ на ржководното т'ло и имаше голъмо влияние и голъмо значение за д'лото.

Ржководнитъ т'ла и лица се занимаваха освенъ съ преки работи под'лото още и съ селски, и съ училищни, и съ ц'рковни въпроси. Навлизаха и въ домашнитъ и лични отношения и разпри. Разрешаваха недоразум'ния и спорове по покана отъ заинтересованитъ страни. . .

Въ селото имаше и сждебна комисия, до която се отнасяха всички спорове между селянитъ. Всички почти селяни се подчиняваха на решенията на тая комисия. Неподчинилитъ, се наказваха споредъ случая съ бой или съ парични глоби. Отъ като се основа комитетъ, никой вече не отиваше по турскитъ сждилища.

Комитетътъ съкрати н'кои обичаи и обр'ди — унищожи н'кои суев'рия. Сватбитъ отъ 10 дена почнаха да се правятъ 36 часа. Подаръцитъ,

които даваха странитѣ по случай годежъ и сватба, намалиха ги до размѣна по единъ пръстенъ и по единъ чифтъ чорапи между сгоденитѣ и младоженцитѣ. Крадцитѣ се наказваха, пияницитѣ се глобяваха и биеха, макаръ и да бѣха малцина.

Когато възстанието стана, всички мъже отъ 20 до 50 годишна възраст отъ селото се дигнаха и най-напредъ превзеха гарата, вдигнаха съ динамитъ маказа и близкия мостъ при „Вършникъ“ и прекъснаха телеграфнитѣ съобщения въ околията.

Следъ туй мнозина се завърнаха по домоветѣ си, разбира се, съ позволение отъ началницитѣ. Останалитѣ отборъ юнаци, засилиха околийскитѣ

чети, които, уголѣмени, заедно съ още по-голѣми Костурски, превзеха градчетата Невѣска и Клисуре. Нарочно трѣбва да се пише за възстанието, за сраженията, за жертвитѣ и за резултатитѣ отъ това. Жертвитѣ отъ нашето село сж много.

За да се видятъ заслугитѣ на нашето село — Върбени въ революционното движение, необходимо е да се проследи живота и дейността на енергичния, преданния, безстрашния, самоотвержения, безкористния и легендарния ни селски и околийски войвода *Пандилъ Шишковъ*.

Съобщава: *Сребринъ п. Петровъ*
(Следва)

Василъ Ивановъ Поповъ

Василъ Ив. Поповъ бѣ роденъ въ с. Добърско (Разложка околия).

Добърско е разположено въ политѣ на Рила, спускащи се къмъ Разложката котловина. То е бедно планинско селище, но е съ будно българско население, което въ минало време е взимало живо участие въ борбитѣ за народна свобода противъ турското робство. Презъ 1878 г. — разложкото възстание — селянитѣ на с. Добърско взеха живо участие въ неравната борба срещу турската тирания. Между участницитѣ бѣ и бащата на Василъ, който падна убитъ при нападението на с. Баня. Въ края на 1877 г., само нѣколко месеца следъ смъртта на бащата, се роди Василъ Поповъ. Василъ, свършилъ само основно училище въ родното си село, се отличаваше съ своята будност и любознателност.

Роденъ въ Разложката буна, закарменъ съ сълзитѣ на майка си поради ранната смъртъ на съпруга си, възмутенъ отъ тежкитѣ и непоносими вериги на черното турско робство, той още младъ, едвамъ 18—20 год. влиза въ редоветѣ на В. М. Р. Организация и става единъ отъ виднитѣ ѝ и преданни членове. Понеже презъ селото Добърско минаваше канала на организацията, то Василъ бѣ единъ отъ първитѣ работници, който посрещаше и изпращаше четитѣ отъ Рила за Пиринъ. Василъ бѣ смѣлъ и решителенъ. Единъ пжтъ при опитъ да премахне единъ шпионинъ, той билъ нараненъ съ ножъ, заловенъ отъ турцитѣ и осъденъ. Подъ силна стража закарали го отъ Разлогъ за Съръ. По пжтя, обаче, той успѣлъ да избѣга и става нелегаленъ — куриеръ на организацията. Като таквъ той принесе голѣми услуги на дѣлото, пренасяйки оржие, поща, превеждайки чети и нелегални работници, както и организирайки между-селски канали въ околията.

Единъ пжтъ Василъ тайно се прибралъ въ кжщи при домашнитѣ си. Шпионско око го вижда и съобщава на двамата турски стражари, дошли въ селото, че Василъ е въ кжщи. Последнитѣ решили да го заловятъ. Сигнали при кжщата, единиятъ останалъ при вратата съ пушка, а другиятъ сжщо въоръженъ, запхтилъ се за въ кжщи. Василъ забележилъ това и се приготовилъ за борба. Когато стражарътъ се изкачвалъ по стълбата, Василъ съ револверъ и кама въ ржка, отворилъ вратата, блъсналъ турчина по стълбата и като забележилъ другия стражаръ, спусналъ се срещу него съ думитѣ: „Сега те издохъ турчине“ и последниятъ, изплашенъ, хукналъ да бѣга.

Василъ, тичайки по него, успѣлъ да завие по друга улица и хваналъ гората. До 1908 год. той взима участие въ всички почти събития въ Разложко.

Презъ 1908 год. въ време на хуриета, той се връща у дома си и се предава на миренъ животъ. Това, обаче, не продължи много. Младотурскиятъ хуриетъ бѣ за малко. Турцитѣ отново запѣха ста-

Василъ Ив. Поповъ

рата си пѣсенъ: пакъ гонения, преследвания на българитѣ. Борбата пакъ пламна и Василъ отново заработи за свободата на родния си край.

Презъ м. априлъ 1910 год. той почина при единъ злосъщастенъ случай, безъ да види родния си край освободенъ.

Василъ Ив. Поповъ се ползваше съ добро име въ своето село и цѣлия Разложки край.

Вѣчна паметъ на незабравимия и смѣлъ синъ на с. Добърско и Разложко.

Л. Т.

Какъ Р. О. въ Солунъ се снабдявала съ пушки и патрони

(По споменитъ на Аврамъ Саревъ Кузмановъ).

Годинитъ 1900, 1901, 1902 и първата половина отъ 1903 г. сж едни отъ най-дейнитъ въ подготовката на Р. О. по отношение снабдяването ѝ съ оръжие и подготовката на кадритъ въ бойно отношение. Дейността на отдѣлнитъ членове на тая мощна организация, а това е цѣлото българско население — мъжко и женско, въ това отношение е изумителна.

Презъ тия години Революционната организация се сдобива съ 100,000—110,000 х. гръцки пушки, система „Гра“ и съ около 5,000,000—5,500,000 патрони. А и всичкото мъжко население, годно за оръжие отъ 20 години нагоре, трѣбваше да бжде подготовено за манипулиране и действие съ пушката, пистолета и бомбата. За да бжде всичко това направено вънъ отъ погледа на турската власт, която все нѣщо намирисваше, но почти малко залавяше, показва, колко тая организация е била *стегната*, т. е. *чрезъ тая стегнатостъ е правила съединението*, за да се получи въ последствие — *„Съединението прави силата“*. Въ ония години, шевството на Р. О. въ Солунъ, както и дейцитъ на тая организация (инструкторитъ), които сж били почти въ погълматата си частъ учителитъ отъ гимназията, често смѣнявани поради назначаване въ други мѣста за такива. Това е било отъ една страна неудобно, но отъ друга пъкъ избѣгвало се съмнението, което турската власт можела да хвърля върху известни лица. Все пакъ, виднитъ лица оставатъ идеолози на организацията Даме Груевъ и неговитъ последователни замѣстници: Иванъ Гарвановъ, и др.

Презъ тия години, цѣлото население на Солунъ е не само посветено въ това отношение, но и всѣки единъ е дѣецъ и може да се каже:

Отмина туй време, когато боязливо
Отъ уста на уста и по единично,
Прѣскаше се тайно с'голѣма бързина,
Идея опасна, мисль за свобода.

Онова, що нѣвга бѣ принципъ и идея.
Днесъ бѣ живо дѣло и горещо чувство,
Отсѣднало здраво въ общото съзнание
На цѣлата маса отъ туй поколѣние.

Солунъ, като едно интернационално пристанище съ голѣмъ интерлинтъ, свърталище на разни народности и вѣри, правилно бѣ избранъ за главна квартира на щаба на Р. О. и главното интенданство по снабдяването на Организацията съ оръжие и материали. А възраждането на българщината, придобила отъ разнитъ крайща на Мако-ния, подпомогна, щото Р. О. чрезъ нея и учебнитъ заведения да засили своята дейностъ до голѣми

размѣри. Заедно съ това, не ще съмнение, дѣлото се тласва много напредъ и:

Занятия мирни охотно напусна,
Въ горскитъ редове, буйното замина,
Въ резервъ на него помежду народа,
Всичкото остало чакаше сигнала.

Най-труденъ е въпроса по снабдяването съ оръжие. По тоя тѣй важенъ въпросъ ето що казва Аврамъ Саревъ Кузмановъ, който е игралъ най-

Аврамъ Саревъ Кузмановъ, роденъ въ с. Обоки (Дебърско), а живѣлъ дълги години въ гр. Солунъ. Билъ е заточенъ съ цѣлото си семейство въ о. Митилинъ презъ свѣтовната война, а сега живущъ въ София. Снимката е направена на о. Митилинъ.

главната роль въ това отношение.

Родомъ е отъ село Обоки (Дебърско), по професия дюлгеринъ и днесъ е на възраст 67 г. Но нека да оставимъ да говори самъ той.

„Следъ като останахъ кржгълъ сиракъ, майка ми умрѣ на село, а баща ми на гурбетлъкъ, азъ, на 13 годишна възраст, пристигнахъ съ вуйча си въ Солунъ.

Дълги години проживѣхъ въ Солунъ и като така съвременникъ съмъ на всички събития по възраждането на българщината и бѣхъ се опозналъ не само съ всички наши дебрани, които въ първитъ времена образуваха, само тѣ, една голѣма българска колония, но и съ по-виднитъ ржководители, както отъ общината и гимназията, така и съ нашето търговско агенство. Следъ сполучливо изпълнени нѣколко поржчения на господина агента Шоповъ, азъ станахъ не само близъкъ кѣмъ него, но и дѣсната ржка на ржководителитъ на Р. Организация.

Кжщата ми бѣше въ Пиргитъ. Тамъ между учителитъ бѣ и учителя Здравевъ, родомъ отъ Шипъ, който единъ день ми се оплака, че много деца отъ нашето училище избѣгали и отишли въ сѣрбоманското, понеже имъ обещали да ги хранятъ, да имъ даватъ книги и по единъ катъ дрехи

за Коледа. Тръбваше да тръгна отъ кжца на кжца и да увещавамъ родителитѣ да не пращатъ децата тамъ, още повече, че тѣ бѣха почти всички отъ с. Куфалово, кждето неможе да се мисли да има сѣрби.

Сжщевременно съ учителя Здравевъ отиваме при председателя на общината Негово всепродобие архимандритъ Неофитъ, на когото разправяме това.

Той ни обеща една сума, съ която да откриемъ трапезария и да приготвяваме за беднитѣ

Група войводи преди заминаването имъ за Македония презъ 1912 г. Отъ лѣво на дѣсно: Павелъ Христовъ, Лео Джорлевъ, Марко Ивановъ и Костадинъ (Дино) Дзекъвъ.

деца дрешки, които да се дадатъ за Коледа. Въ послѣдствие не само прибрахме децата, но въ скоро време сѣрбското училище, по липса на деца, се затвори.

Въ сжщото това наше училище въ Пиргитѣ, въ празнични дни, учителя отъ гимназията Ив. Сапунаровъ събираше младежитѣ отъ 20 години нагоре отъ цѣлата махала и ги упражняваше на талимъ. Азъ дадохъ своята гръцка пушка система „Гра“ и по нея изучавахъ частитѣ, разглобяване и зглобяване, както и действието на затвора, докато се набаватъ повече пушки. Тия сжщи младежи, въоръжени съ пистолети „Нагантъ“, по нарядъ дижуреха въ махалата, на известни и опредѣлени мѣста — кръжтопжтища, за да не би да бжде нападнатъ нѣкой нашъ човѣкъ отъ гърцитѣ и сѣрбоманитѣ, съ които бѣхме въ враждебни отношения.

Събираха се и суми за покупка на пушки. Това вършеха младежитѣ, споредъ опредѣлената отъ щаба на организацията глобална сума. По едно

време бѣха дошли 3-4 души, непознати на менъ организатори, брадати като попове, които бидоха установени въ кжщата на Коста Костурець, сега млѣкаръ на улица „Църковна“. Стояха 5-6 дена и си заминаха. Често бѣхъ виканъ при тѣхъ. Въпроса бѣше за доставка на пушки.

Въ едно общо събрание съ учителитѣ отъ гимназията викаха и менъ и възложиха ми въ срокъ отъ петъ дена да влезна въ пазарлъкъ съ нѣкой човѣкъ за покупка на едно голѣмо количество — до 50,000 гръцки пушки система „Гра“ — държавна, понеже имаше подъ сжщото име и търговска, която имала по-слаби билистически качества. — Повдигна се въпроса и за 500-тѣ лири турски, които били дадени въ авансъ на нѣкого да достави италиански пушки, но нито пушкитѣ дошли, нито паритѣ сж били върнати, а нуждата за пушки бѣше голѣма.

Азъ се намѣрихъ въ трудностъ да изпълна навреме тая задача. Въпрѣки молбата ми да бжде другъ натоваренъ съ тая тежка мисия, обаче, съвета остана на първото решение и азъ още сжщия день почнахъ да мисля, какъ и къмъ кого да се обърна за помощъ, още повече, че работата бѣше не само тайна, но и опасна.

Въ нашата махала на Пиргитѣ имаше единъ бакалинъ по народностъ грѣкъ, родомъ отъ село Колика, при устието на р. Вардаръ, на име Фиока.

При тоя бакалинъ идвахъ гемиджии отъ стара Гърция, които имаха право да посещаватъ пристанището въ Солунъ. Намислихъ чрезъ бакалина, дано тия гемиджии могатъ да доставятъ тия пушки отъ Гърция.

Чрезъ чашка по чашка ракия, отворихъ въпросъ, не може ли нѣкакъ чрезъ тия лодкаджии да ни се доставятъ 5-6 пушки Гръцки, правителствени за насъ дебранитѣ, за да се бранимъ отъ хайдутитѣ арнаути. Бакалинътъ Фиока отговори — може „буро“. А — 10, — може, 20 — може, 100 — може и т. н. до като стигнахме числото 50,000. Пазарихме всѣка пушка съ по 50 патрона за 2½ лири турски. Това продължи нѣщо 5-6 дена и на последния день, помня, че бѣше четвъртъкъ, отидохъ въ гимназията при г. Гарвановъ, къмъ когото трѣбваше да се обръщамъ, казахъ му всичко това. Гарвановъ веднага нареди да се събератъ учителитѣ въ гимназията. Събранието стана въ една тайна стая на сѣрдня етажъ.

Моето искание бѣше да се назначи единъ специалистъ човѣкъ, който добре познава правителствената Гръцка пушка „Гра“ и двама други, които да плащатъ паритѣ, да приематъ пушкитѣ, да означатъ мѣстото на стоварянието имъ и пр., като сжщевременно добавихъ, че гърка Фиока иска авансъ 500 лири. Нѣколко дена следъ това бѣха дошли пушки съ една гемия и трѣбваше да отидемъ да ги прегледаме. Азъ, учителя специалистъ, на когото непомня името, и гърка, трѣбваше да отидемъ съ лодка до гемията, а двама други учители, отдѣлно надалечъ отъ насъ, за да не се сети гърка, служеха, за охрана, за да не би на гемията гърцитѣ да ни направятъ нѣкоя пакостъ.

Пушкитѣ бидоха удобрени. Зделката биде приключена — цената на всѣка пушка съ 50 патрона по 2½ лири. Стоварянието да става при устието на р. Вардаръ, около село Колика. Доставка да се извърши до месецъ августъ. Авансъ се дадохъ 500 лири турски.

Първата доставка пристигна на велики четвъртък, а последната към края на август месецъ.

Следъ доставката на тия пушки, пакъ бѣхъ виканъ отъ г. Гарвановъ въ гимназията и присъствувахъ на друго тайно събрание. На това събрание пакъ ми се възложи да намѣря човѣкъ за доставката на други толкова и повече пушки. Цената сжщата.

Да се отнеса до сжщия грѣкъ, страхъ ми бѣше, да не би да се открие нѣщо, още повече, че въ махалата грѣцитѣ тайно ме следѣха и все нѣщо се съмнявахъ въ менъ. По една случайностъ срещамъ единъ турчинъ, старъ познатъ отъ моето село Обоки — Целю, който събираше работници 40—50 човѣка и ги завеждаше въ Св. Гора за чистене горитѣ около манастиритѣ. Следъ единъ дълъгъ разговоръ на увещание, съгласи се да подири гемиджий грѣци, които могатъ да доставятъ тия пушки и отъ тамъ ще ги препраща съ товари — на коне. Пушкитѣ трѣбваше да се донасатъ до рѣката, която тече край село Капуджиларъ — юго-източно отъ Пиргитѣ. Тукъ тѣ се предаваха на човѣкъ специалистъ по прегледа имъ, а младежитѣ нощно време ги пренасяха по опредѣленитѣ мѣста — до пренасяне за вжтрешността. Найкрайната българска кжща въ Пиргитѣ и най-близка до пункта за предаването пушкитѣ, бѣше кжщата на Трайо отъ Куфалово. Въ тая кжща се уреди складъ и се направи въ двора едно циментирано подземие, дълго колкото пушка и съ по 3 метра дълбоко и широко, което биде напълнено съ пушки. Пушкитѣ се предаваха около 6 месеци — отъ Митровденъ до

Гиорговденъ. По едно време бѣше хванатъ и арестованъ единъ отъ младежитѣ — Миланъ, родомъ отъ гр. Прилепъ. Понеже се знаеше, че той ще бжде истезаванъ, за да каже кжде се криятъ пушкитѣ, веднага бидоха вдигнати и прехвърлени въ другъ складъ.

Следъ нѣколко дена видѣхме, че полицията води една була и я завежда въ кжщата на Трайо. Спре се въ двора, застана надъ скривалището и удари по-силно съ дѣсния си кракъ, за да покаже мѣстото му. Ние разбрахме, че това е Миланъ. Извикаха работници и раскриха прѣстѣта. Огъ доле се показва скривалището, което като отвориха, намѣриха го праздно. Арестувахъ всички хора отъ кжщата, които казаха, че това било щерна за събиране вода, понеже квартала бѣше безводенъ.

Трайо имаше два сина, които работѣха заедно съ всички младежи. Следъ известно време всички бѣха освободени, понеже нищо неможаха да хванатъ.

Солунскитѣ атентати презъ 1903 г. исплашиха не само грѣци и турци, но и властѣга. Преследването на българитѣ бѣше голѣмо, а и мнозина пострадаха. Въ отговоръ на това щабъ на органи-

зацията въ началото на месецъ августъ решава: На 18 юлий да стане поголовно клане на грѣци и турци, за това всѣки бѣше длъженъ да се снабди съ пушка отъ склада.

По една случайностъ грѣцитѣ узнаватъ, че такова нѣщо се готви, почнаха да бѣгатъ, за да не се намѣрятъ презъ тоя день въ Солунъ. Отъ тия бѣгства и властѣта узнава нѣщо. Вследствие на това и на обстоятелството, че войската можеше да направи по-голѣми пакости на българското население, отмѣни се това решение. Гърка Фиока бѣше избѣгалъ чакъ въ Волосъ. Върна се презъ

Дамянъ Груевъ отъ с. Смилево (Битолско) въ дѣсно и Сандо Китановъ отъ с. Лешко (Г. Джумайско) въ лѣво. Снимката е направена въ Арджанското езеро (Кукушко).

септемврий, когато ми каза, че тоя слухъ се потвърдилъ и тамъ.

Дълъгъ ми се налага да истѣкна голѣмата дейностъ, която показва солунската младежъ, готова да даде и живота си за успѣха на дѣлото, безъ да бжде открита не само отъ турската властъ, но и отъ другитѣ народности — грѣци и сърбомани, които враждебно се носѣха спрямо насъ. Считаамъ за свенъ да я сравнявамъ съ оная днешна македонска младежъ, която действува подъ чуждо влияние и се мѣчи да извърти чувствата на нашата емиграция.

Вѣрно е, че азъ презъ тия времена, въпрѣки съмнението, което се хвърляше върху ми, като единъ отъ най-голѣмитѣ комити, не пострадахъ, но въ послѣдствие бѣхъ изложенъ на голѣми истезания и тогава можахъ да видя всички ужаси на живота.

Презъ 1913 год. между-съюзническата война, грѣцитѣ менъ задигнаха отъ кжщи, отдѣлиха ме отъ семейството (жена и 6 деца отъ 15 до 1 година), което оставихъ на произвола на сждбата, изпрагиха ме съ една група отъ 70—80 души българи отъ разнитѣ мѣста на Македония въ островъ Трикери и въ продължение на около 6 месеца трѣб-

ваше да претърпя не само страдания, които мъчно се подават на перото, но и да бъда свидетел на картини спрямо другаритъ ми, които поради физическа слабост не можах да издържат и оставиха кости по разнитъ пушинаци на островитъ,

Младженци отъ с. Църъ (Битолски Демир-Хисаръ)

а мнозина станаха пища на морскитъ животни. — Едно нека остане за знамение въ историята на тия страдания, че българинътъ, макаръ и изпадналъ въ такива бедствия, не загуби своя духъ и бѣше гордъ, че носѣше това *чудно* и *страшно* име за гърцитъ.

Тия страдания, като че ли бѣха недостатъчни, та още въ 1916 г. трѣбваше да изпивамъ други.

За това, че съмъ ималъ двама сина войници въ българската армия, Василъ и Костадинъ, първия отъ които загина на завоя на Черна, менъ заедно съ цѣлото ми семейство отъ 9 члена, гледай снимката, изпратиха на заточение въ островъ Митилини. Деветъ месечния животъ въ тоя островъ бѣше цѣло мъчение, безъ срѣдства и познати. Щастлива бѣше случайността, че можахъ да се установя въ самия градъ Митилини, разположенъ на брѣга на морето. Тамъ бѣше групирана една голѣма франко-английска флота, която пазеше тила на съглашенската армия, действующа въ Македония. На самия островъ имаше и три французски радиостанции. Често французски офицери дождаха за покупки въ града, които, като не познаващи грѣцки езикъ, мъчно се разправяха съ грѣцкитъ търговци отъ града и често пѣти дождаха до неприятности. При такава една разпра, единъ день, моето момче, Георгий, четвъртия отлѣво на снимката, става преводчикъ между французскитъ офицери и търговеца грѣкъ — французски езикъ Георгий знаеше, понеже бѣше ходилъ 4 години въ Солунъ на французско училище, а грѣцки бѣше научилъ съ другарчетата въ Солунъ. Французскитъ офицери, следъ като го водятъ съ себе си около 1—2 часа изъ града, за да закупятъ, каквото имъ трѣбва, додоха у дома и искатъ да имъ дамъ дѣтето при тѣхъ да го гледатъ, да го хранятъ, а и да помагатъ на менъ. Стоя при тѣхъ около три месеци. Презъ това време азъ бѣхъ правилъ постѣжки да мога отново да се върна въ Солунъ, още повече, че имахъ своя кѣща.

Паспорта трѣбваше да бѣде завѣренъ не само отъ грѣцкитъ власти, но и отъ французското и английското комендантство. Единъ день детето ми среща французския генералътъ на улицата и го моли да бѣде завѣренъ паспорта ни. Генерала заповѣдва, веднага, да се направи пълна справка въ Солунъ, дали дѣйствително кѣща № 6, на улица „Св. Троица“ въ махалата „Пиргитъ“ е наша. Въ Солунъ никакво население не бѣше пускано отвънъ, понеже нѣмаше кѣщи свободни — всичко бѣше заето отъ бежанци и войски.

Следъ известно време виканъ бѣхъ въ французското комендантство, което ми завѣри паспорта, същевременно и въ английското и бѣхъ свободенъ да се върна въ Солунъ. Французскитъ офицери ми поискаха детето да остане при тѣхъ и когато поискамъ да ми го изпратятъ.

Не се съгласихъ.

Съ завръщането си въ Солунъ намѣрихъ кѣщата заета отъ бежанци — гърци и отчуждена отъ държавата. Чрезъ приятели успѣхъ да си върна кѣщата, но живота ми бѣше почти невъзможенъ и трѣбваше да ликвидирамъ съ цѣлия си имотъ. Благодарение на бежанската комисия презъ 1924 г. азъ като бежанецъ установихъ се въ Ст. София.

Съобщава Ст. Стаматовъ

Автобиографически бележки изъ живота на Н. Пасховъ

[Продължение отъ книга 9—10 (49—50)]

Самиятъ Митрополитъ, възмугенъ отъ тая постѣпка на младия свещеникъ Ставре, веднага самъ го хваща за яката и го сваля на земята и взиматъ му се църковнитъ прибори и ключа на църковната врата и се отслужва вечерня при стечение на всички селени. На другия день следъ извършването на светата Литургия, Митрополи-

тътъ бѣше се настанилъ въ единъ много добъръ селенинъ на квартира. Следъ обѣдъ идва при Митрополита бащата на младия свещеникъ, свещ. Стоянтъ и съ единъ нахаленъ езикъ, казваше му, че черквата била патриаршеска, че нѣмалъ право да служи и че като разбойникъ идвалъ да превзема черкви. Действително, тежкитъ думи огорчиха ста

реца, но той намъри за по-благоразумно да премълчи.

Митрополитът имаше свой гавазинъ, който го придружаваше и по това време, случайно, той бѣше въ стаята, когато свещ. Стоянъ изговори обиднитѣ думи. Гавазинътъ Юзейръ, възмутенъ отъ поведението на свещ. Стояна и за да отмъсти за

Дзоле Гергевъ отъ с. Баница, Леринско, курниеръ, терористъ, четникъ и легендаренъ войвода, убитъ отъ младотурцитѣ въ гр. Леринъ презъ 1908 год. чрезъ изневѣра.

нанесената обида на неговия господаръ, следъ напушането на работата при Митрополита, отива, та убива свещ. Стояна. Вестта за убийството на свещ. Стояна покоси куража на сърбоманитѣ и сръбскитѣ учители и агенти, защото въ неговото лице изгубиха най-яката подпора. Бѣлградскитѣ вестници го провъзгласиха за светецъ, а следъ известно време сръбското правителство издигна му паметникъ въ Бѣлградъ.

Макаръ и да нѣмаше вече свещ. Стояна, неговиятъ синъ свещ. Ставре достойно го замѣсти и стана още по-преданъ сръбски агентъ.

Следъ смъртта на свещ. Стояна, азъ на два три пѣти сподохъ тѣзи села съ рискъ на животъ, само и само да се запази духътъ на българитѣ, а да сръбскитѣ агитатори да се пресѣче радостта и мисълта, че вече нѣма кой да ги преследва. По-късно и самата турска властъ взе страната на сърбоманитѣ, за да внесе раздоръ между населението и разрешаваше откриването на сръбски училища въ села, дѣто 10 кѣщи поискаха такъво. По тоя начинъ се откри и въ гр. Охридъ „Сръбска мѣшка школа.“

Презъ 1891 и 1892 година бѣхъ премѣстенъ за главенъ учителъ и инспекторъ на Дебърскитѣ класно и основно училища. Такова бѣше тогава управлението на всички класни и основни училища подъ единъ главенъ учителъ.

Макаръ и да бѣше рисковано отиването ми за главенъ учителъ въ градъ Дебъръ, обаче, поради настояването на Св. Екзархия, заминахъ въ тоя за тогава затѣнтъ, обаче, съ богата околия и голѣми села край.

На 3.IX. 1891 година заминахъ за новото мѣсто-

назначение и поехъ управлението на училищата. Първата ми работа бѣше да се запозная съ държавнитѣ чиновници и виднитѣ беюве и паши, за да осигурия безопастността си въ града. Въ едно кѣсо време се запознахъ съ управителя на околията мютесарифина Ферикъ Абдула Паша, който сѣще-

временно бѣше и дивизионенъ началникъ на войската тамъ. За училищенъ инспекторъ на областта бѣше Сефединъ бегъ, дебранецъ, човѣкъ хитъръ, а при това и услужливъ при по-голѣмъ подкупъ за всѣка училищна работа. Посрѣдствомъ моя дѣдо Антонъ Митановъ, който живѣше повече отъ една година въ Цариградъ и познаваше всички почти дебърски бегове: Исмаилъ Паша, Сефединъ Пустина, Абдула Паша, Селимъ Русъ, Айрадинъ Пустина и други, можяхъ да осигурия подкрепата и съдействието на държавния инспекторъ, за да мога безпрепятствено да обикалямъ училищата по околията. За свой гавазинъ бѣхъ наелъ нѣкой си Машидъ Манянъ, малесорецъ, братъ на гавазина на манастира Бигоръ — „Св. Иванъ Предтеча“, — хора албанци, но живѣли съ подкрепата на

българщината, отъ сърдце и душа бѣха преданни на българската кауза.

Следъ две обиколки по селата къмъ месецъ октомврий почти станахъ известенъ и познатъ между християнското и турското население. До тогава въ тоя край не бѣше открито сръбско училище, макаръ често да се явяваха агитатори за отварянето на такива, намирайки съ подкупа си изверги сръдъ българитѣ, като напримѣръ, въ село Галичникъ, обаче, не можахъ да открия училище, вследствие силната опора на селото, което броеше тогава около 800—900 кѣщи и което бѣ родно мѣсто на нѣкогашниятъ Нишки български митрополитъ Арсений. Презъ това време идваше често при мене нѣкой си Сали бей — мърсулско, така го викаха всички, бившъ гавазинъ на гръцкия владика Методий съ седалище въ градъ Велесъ, а управляваше и Дебърската епархия, съ целъ да бжде назначенъ гавазинъ на училището или лично при мене. Като узнахъ неговото житие — битие и миналото му, не дадохъ ухо на неговитѣ приказки.

На 23. ноемврий 1891 год. една вечеръ бѣхъ поканилъ на гости въ квартирата ми председателя на Българската Дебърска община. Негово Благовоейство свещеникъ Търпо Поповски Симеоновски и двама членове отъ общината г. г. Тасе Георгиевъ и Христо Топаловъ. Къмъ 3 часътъ по турски (11 евр.) Христо Топаловъ си отиде и азъ го изпратихъ до пѣтнитѣ врата. Останаха да пренощуватъ при мене другитѣ двама. Следъ заминаването на Топаловъ ние продължавахме да печемъ кестени въ единъ мангалъ всрѣдъ стаята. По редъ туряхме отъ кестенитѣ да се пекатъ въ мангала. Обаче, поставенитѣ отъ мене кестени се разпукваха, а

на другитъ не, та веднага суевѣрие обхвана всинца ни, като си казвахме, че съ мене ще стане нѣщо неприятно. И, действително, къмъ полунощъ, когато бѣхме си лѣгнали да спимъ, свещеникъ Търпо ме събужда и ми казва, че въ долния етажъ, дѣто живѣха двамата хазай братя Саре и Анте Иванови, чувалъ нѣкаква глъчка и женски гласъ да вика: „Аманъ душо, аманъ“. Азъ рекохъ, че братята трѣбва да побиватъ сестра си, която бѣше невмѣняема и луда. Станахъ и отидохъ на прозореца да видя що става, но отведнажъ видѣхъ пѣтната врата отворена и при нея нѣколко хора съ пушки. Веднага извикахъ двамата си другари, казахъ имъ, че тукъ има разбойници или претърсвания нѣкакви. Но още недоизрекълъ това, на нашата врата се потропа и единъ отъ хазайте на име Анте, пожела да отворимъ, че ималъ да ни каже нѣщо. Шомъ отворихме, нахлуха 7—8 души въоръжени арнаути-малесори заедно съ спомѣнатия по-горе Сали бей мърсулско и питатъ по албански: „Куде о даскалъ“ — кжде е учителя. Като видѣхъ Сали бей, безъ да се съобразя, че не трѣбва да му посочвамъ името, казахъ му, що иска Сали бей тукъ? Той вдигна пушката, но не стори нищо, само премълча, а другаритъ му разтрѣбиха стаята, като вдигаха каквото намѣриха: юргани, черги, чорапи, дрехи, дигнаха покривката на малкия ми братъ, но не го закачиха, оставиха го да спи, а Сали бей разговаряше съ свещеника и Тасе Георгиевъ, но какво и за какво незная и днесъ. После узнахъ, че тѣ му обещали една сума пари, дали му часовницитъ и колкото пари имали при себе си и ги оставиха, а мене изведоха по гащи голъ, както бѣхъ легналъ да спя безъ обуца по чорапи на двора, дето бѣха вързани и двамата братя хазай и мене привързаха съ вѣжето до двамата хазайи и ни покараха, като овци на заколения презъ рида, който

а вървѣхме на противната страна на тоя пѣтъ. Следъ като се изкачихме на височинитъ надъ гр. Дебъръ, отъ дето се виждаше движението въ града и около него, чухме гърмежи на пушки и движение на войска, стражари, а това станало, следъ като се узнало, че главния учителъ и хазайтъ сж взети отъ кжщи въ плѣнъ отъ разбойници. Войска и стражари се втурватъ къмъ р. Дринъ, за да пресѣкатъ пѣтя на разбойницитъ, като предполагаха, че сж дошли отъ тамъ, но ний вече бѣхме взели пѣтя на съвършено противоположната посока. На разсъмване стигнахме Кърчинъ до една висока канара надъ село Битуше, срещу Дебърскиятъ манастиръ „Св. Иванъ“ Бигоръ, изкачихме се съ голѣмъ трудъ и мжка на канарата на почивка върху снѣгътъ. Отъ тукъ се виждаха по всички страни пѣтищата и можеше да се узнае, ако има нѣкаква потеря спрямо насъ. Тамъ на снѣга стояхме гладни цѣлия денъ 1-вй декемврий 1891 год. Въ сжщия денъ вечерта поехме по върха на планина Кърчинъ, но понеже имаше много снѣгъ и не бѣ възможно да се прегазва, върнахме се обратно и поехме другъ пѣтъ, който водѣше до планината Долни-Дебъръ. Презъ цѣлата нощъ вървѣхме безъ почивка и на разсъмване поехме дерето при село Дионища. Отъ тукъ се виждаха казармитъ на Долни-Дебъръ. Азъ отъ любопитство попитахъ, какво е това, що се бѣлѣе тамъ и получихъ отговоръ, че сж били минерални бани. Не се мина много време като вървѣхме, чу се гласъ на войнишка трѣба, — по всѣка вѣроятностъ въ казармитъ се е свирѣло да ставатъ войницитъ. Шомъ трѣбата засвири, намъ се даде нареждане да вървимъ доле въ водата по дерето (рѣчката) на чететири крака (наведени съ рѣцетъ и краката до водата), за да не се виждатъ сѣнки на човѣци отъ далечъ. По такъвъ начинъ на ходене стигнахме до рѣка Дринъ, въ която дерето се вливаше. Тукъ рѣка Дринъ се разклоняваше на три рѣкави. Шомъ стигнахме до р. Дринъ, даде се нареждане да се съблечемъ голи, макаръ, и да бѣхме полуоблѣчени, вързаха дрехитъ на вратоветъ ни и вързани, водени отъ двама разбойници — голи малесори, навлѣзохме въ първия рѣкавъ на рѣката. По такъвъ начинъ минахме и втория и третия рѣкави и навлѣзохме въ мѣстността Малесия.

На пѣтя трѣбваше да минаемъ край селото Мажеца, сжщо разбойническо село, жителитъ на което не пропускатъ чужди разбойници съ пленници. Шомъ селянитъ разбрали, че сж минали пленници, съ пушки на рамо, стреляха отъ далечъ до като минахме границата на селото и се отзовахме въ село Муръ въ Люзюния, следъ единъ бързъ ходъ отъ 14 часа безъ почив-

Часть отъ с. Добринище въ политъ на Пиринъ планина, прочуто съ своитъ минерални бани.

води къмъ с. Райчица. Времето бѣше доста студено, отъ нѣколко дни бѣ навалѣло и доста дебелъ снѣгъ. Тѣй голи и боси бродихме изъ снѣга по посока не по пѣтя за разбойническитъ села къмъ р. Дринъ, отъ кждето се предполагаше, че тѣ идватъ,

ка и гладни. Въ селото Муръ се облѣкохме, настанихме се въ една каменна кула, въ която живѣше единъ албанецъ, който не е могълъ да излѣзе отъ кулата цѣли 15 години, понеже ималъ да отплаща крѣвна отплата. Негови крѣвни пилатци сж

го затворили тамъ да не може да излѣзе и ето въ такава кула бѣхме затворени.

Какъ е могло да се понесе това тегло да си представи човѣкъ не може. Ето какъ сме прегазили снѣгове, ледове и при това, цѣли 50 часа голи, боси и безъ да се хапне залькъ хлѣбъ?! Човѣкътъ е по-якъ и по-здравъ отъ камѣкъ.

Щомъ се настанихме въ селото Муръ, което броеше около 50—60 кѣщи (кули) на далечъ една отъ друга на километъръ, два и повече, съградени солидно само отъ камѣкъ на единъ или два етажа, веднага помолихъ главатаря Сали бега, да нареди да ми донесатъ $\frac{1}{2}$ ока ракия, като му казахъ, че тая ракия ще се плати съ една лира турска. При това благопожелахъ му, че сега като е пленилъ трима, по-после да даде Богъ да плени тридесетъ голѣми хора съ много пари.

Главатарѣтъ, възрадвахъ отъ благопожеланията, даде нареждане и ми донесоха $\frac{1}{2}$ ока ракия, която не пихъ, а мазахъ краката, а вечерѣта топѣхъ кърпи и туряхъ на краката ракиени компреси като за кърпа ми послужише единия ржавъ на ризага ми. Въ селото пристигнахме вечерѣта къмъ 11 часа (7 евр.) срещу 3 декемврий.

Разбойниците сѣднаха да вечерятъ и то какво ядене, просто кукурузенъ хлѣбъ, малко извара и по нѣколко глави червенъ лукъ — това бѣ гошавката имъ. Остатѣцитѣ отъ храната дадохъ намъ. А какъ може да отули глада толкова малко храна? — Но нѣмаше какво да се прави. Следъ вечерѣта на единъ мой кракъ и единъ кракъ на хазийна Анте ни турнаха букаги, а другия Сарета вързаха съ вѣже до една решетка на прозореца. Хвърлени въ единъ жгълъ на стаята на гола земя, за възглавница имаме снопъ отъ кукурузище. Гладътъ е учитель и на доброто и на злото. Тѣй като бѣхме гладни и не бѣхме яли 50 часа, а това което похапнахме само раздражни стомаха, доде ми на умъ да обля стѣблата на кукурузището и вътрешната мека частъ — сърдцевината да гълтаме, вмѣсто хлѣбъ. Много мѣчно се глъташе тая частъ, защото нарастваше въ устата. Трѣбваше всѣка глѣтка да се съпровожда съ глѣтка вода.

На другия день 3.XII. 1891 г. почнаха да идватъ посетители отъ околнитѣ села все хора отъ тоя калиѣбръ — разбойници, за да поздравятъ войводата Сали бега за сполучливата му дейность, да вземе пленици отъ града, нѣщо, което другъ не го бѣ направилъ, та се смѣташе за голѣмъ подвигъ, извършенъ по това време. Между посетителитѣ бѣха прочутитѣ въ тоя край разбойници: Билакъ Баланца, Рамъ Дука, Маликъ Цалапни и др. Отъ разговора имъ съ нашитѣ разбойници, узнахме, имената на нѣкои отъ разбойницитѣ, които при дружаваха Сали бей, а именно: Рушидъ Мажеца, Синанъ Деди, Ландъ Деде, Ракитъ Люръ, и пр. Презъ деня накараха ни да пишемъ писма до домашнитѣ, съ които да искаме откупъ за мене 800

лири турски, а пѣкъ на двамата братя по 200 лири и за тая целъ освободиха по-голѣмия братъ Сарето да занесе писмата и да внуши на роднинитѣ, че ако не се даде тоя откупъ, щѣли сме да бждемъ погубени — убити. На въпроса ми, че всичко да се продаде у дома не може да се вземе исканата сума, отговори ми се, че азъ съмъ получавалъ заплата отъ 7 краля и по албански: „Меръ айлъки прещатъ

Монастирътъ „Св. Пантелеймонъ“, бранителъ на българщината въ Кочанско.

крале“. Следъ нѣколко време, това бѣше около 4—5 дена, пратиха второ писмо по тѣхенъ човѣкъ Рушидъ Мажеца. Това писмо написахме съ крѣвъ отъ заклана кокшка и съ перо отъ кокошката и това по диктовка на Сали бей, че ако паритѣ не се прататъ, ще убиемъ склавоветѣ (пленицитѣ). Следъ изпращането на писмото два дена по-късно, забелѣзахме едно голѣмо смущение между разбойницитѣ, но не можахме да разберемъ ясно отъ какво произлизаше. Кѣсно вечерѣта, отъ разговора имъ, разбрахме, че мютесарифа и военния командантъ отъ Дебъръ — Абдула Паша е изпратилъ войска съ артилерия въ казармитѣ на Долни-Дебъръ, за да се освободятъ пленницитѣ. Събиратъ се по тоя слухъ всички разбойници на съвѣщание. Моя другаръ, който много добре знаеше албанския езикъ, зорко следѣше разговора имъ. Изказали сж се много мнения: едни искали да ни отрежатъ главитѣ и се изпратятъ на Абдула Паша, други да ни извадатъ отъ тоя край и ни заведатъ въ Малесия и Миродита, далечъ отъ Дебъръ на югъ, за да не могатъ да ни намѣрятъ, други сж се изказали да ни затворятъ въ нѣкоя изба и да ни оставатъ да измремъ отъ гладъ, но обаче не дошли до окончателно решение.

При зори на 6.XII дойде въ кулата единъ старецъ на 70—90 години, който бѣ седналъ до Сали бея и му каза: „Бей, азъ вече повече отъ 50 години съмъ работилъ тоя занаятъ, но не всѣкога е могло да се държатъ плѣнницитѣ, нѣкога се освобождаваха даже безъ откупъ, но понѣкога се държеха до като се вземеше малко-много откупъ, затова дошълъ съмъ да ти кажа, че тия плѣнници, ще трѣбва да ги пуснешъ и безъ откупъ, такова е времето, защото иначе ще вземешъ на душа не само

гова село, но и околните села. Беятъ раздразненъ не иска и да чуе за освобождаването на плъниците. Старецътъ, следъ като разбра, че бея не желае да освободи плъниците, стана и си отиде. Споредъ единъ албански законъ — Схендъръ-бегово нареждане, плъниците сж въ ржцетъ на стопанина въ кжщата, дѣто сж прибрани, а не на бега или войводата и споредъ това нареждане, ако стопанина би желалъ да освободи плъниците, никой нѣма право да му се противопостави. Освенъ това въ тия закони и нареждане има още следното нареждане: ако плъника по какъвъ и да е начинъ може и успѣе да избѣга отъ кжщата, дѣто е затворенъ и се премѣсти въ срещната кжща или въ друга кжща, той вече се смѣта за спасенъ и новия му господарь е свободенъ да закара плъника у дома му безъ откупъ и безъ да бжде обезпокояванъ отъ нѣкого; обаче, ако следъ това му попадне на пжтъ или другаде да го срѣщне, сжщия господарь може да го вземе на ново въ плънъ. Това сж особени порядки и закони. Нѣколко вечери

кжсно ни караха да печемъ кафе, да цепимъ цѣли брѣстове дърва, да ги вкарваме въ кжщи, а всичко това вършехме вързани и съ по единия кракъ въ букаи.

На 10.XII. 1891 год. явява се при Сали бея Ландъ Деде и му казва: „Бей, тая кула, гдето сме се прибрали съ плъниците, не е здрава и ако пашата дойде съ войска и артилерия (топове) не може да се удържиме, та не само ние ще се изгубиме, но и отъ пленниците не ще остане поменъ. Затова да се пренесемъ въ нашата кула, която топъ не я пробива“. Веднага се даде нареждане да се вдигнемъ и отидемъ въ кулата на Ландъ Дерѣ. Наистина кулата, въ която се настанихме бѣ доста здрава, каменна, двоетажна съ приспособления за стрелбище.

Въ тая кжща престояхме само 4 дни. На 15.XII срещу празника на Св. Спиридонъ се случи съ насъ нѣщо особено явление, привидение, хлюциация ли, което заслужава да се отбележи.

(Следва)

Боянъ Д. Биолчевъ

Роденъ въ гр. Прилѣпъ на 1. VIII. 1870 год. Съ основаването на В. М. Р. О. презъ 1893 год. спонтанния възторгъ къмъ възвишения идеалъ — свободата, увлече безрезервно и Боянъ Д. Биолчевъ. Положението му, поради произхода и характера на работата му, позволява да има по-обширенъ контактъ съ населението, което се използва за спечелване на нови привърженици и разпространение на евангелието на организацията — нейния уставъ.

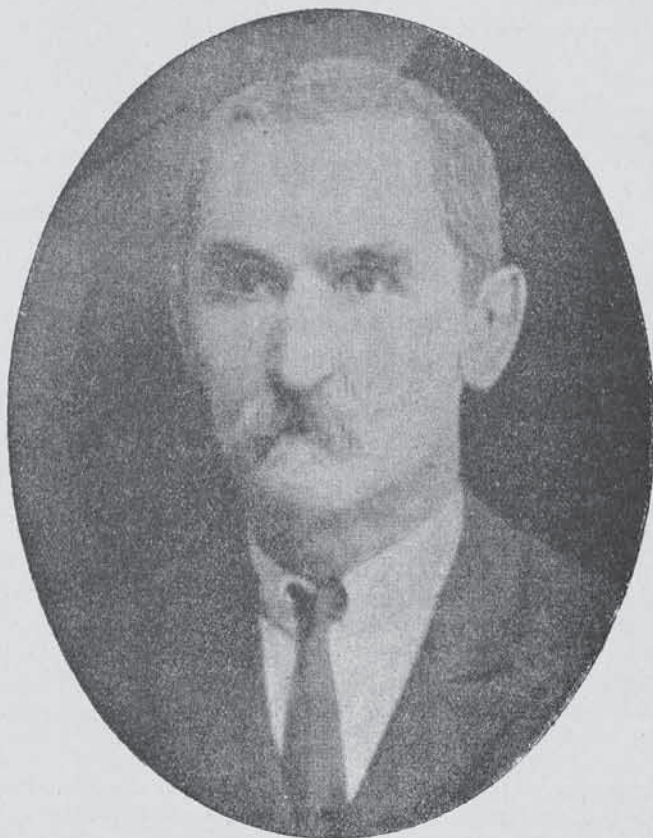
Презъ 1897 год. се открива първото сръбско училище въ гр. Битоля. Въ деня на освещаването, младежитъ, принадлежащи къмъ организацията, виждайки отровната язва, която се загнизва въ сърцето на Македония, не можели мълкомъ да отменатъ подобно зло и демонстративно изразила своето възмущение. Официалната властъ вижда въ тоя актъ опасенъ симптомъ на неуважение къмъ нея и потърсва виновниците, което и става причина за бѣгството му въ България.

Следъ идването му въ София, неговото жилище става срѣдище на всички голѣми функционери, като: Даме, Гоце, Пери и др.

Дисциплиниранъ и изпълнителенъ, Боянъ Д. Биолчевъ носѣше честното и безкористно сърце на идеалиста, което му отреди едно мѣсто въ редицата на скромнитъ труженици за свободата на Македония.

Той бѣ действителенъ и редовенъ членъ на Илинденската организация до самата смъртъ. Почина отъ злополука — сблъскване на автомобиля, въ който се возилъ, съ влака около гр. Пловдивъ. Отнесенъ въ католическата болница въ града, той

се помина на 5. I. 1933 г. Вѣчна му память, Богъ да го прости!

Боянъ Д. Биолчевъ.

Съ настоящата книжка Илюстрация Илинденъ встъпва въ VI си годишнина. Върна на поставенитъ цели на списанието, редакцията ще продължава да дава спомени за революционното движение въ Македония, илюстрирайки ги съ снимки и портрети.

Редакцията на списанието поздравява читателитъ съ Новата година и Коледнитъ празници, пожелавайки имъ здраве и благополучие.

Отъ Редакцията

О Т Ч Е Т Ъ

за дейността на Ржководното тѣло на Илинденската организация за времето отъ 1. X. 1932 до 1. X. 1933 год.

Господа делегати, драги братя,

Както е известно VII редовенъ конгресъ на Илинденската организация избра за членове на ржководното тѣло г. г. Кирилъ Христовъ, Лазаръ Томовъ, Петъръ Мърмевъ, Христо Шалдевъ и Лазаръ Гошевъ, а софийското дружество „Илинденъ“ — г. г. Антонъ Кецаковъ и Борисъ Груевъ. Така избраното Ржководно тѣло въ заседанието си отъ 8 ноемврий 1932 г. (протоколъ № 1) се конституира както следва: Председателъ — Кирилъ Христовъ, подпредседателъ — Лазаръ Томовъ, секретаръ — Христо Шалдевъ, касиеръ — Антонъ Кецаковъ и съветници — Петъръ Мърмевъ, Борисъ Груевъ и Лазаръ Гошевъ. За редакционенъ комитетъ остана миналогодишния съставъ: Петъръ Мърмевъ, Лазаръ Томовъ и Христо Шалдевъ.

Въодушевявайки се отъ желанието да стегне редоветѣ на организацията, въпрѣки извънредно труднитѣ времена, що се преживѣха, Ржководното тѣло разви максимумъ усилия и постигна задоволителни резултати. Така, презъ отчетната година бѣха свикани 7 общи дружествени събрания, въ които бѣ даденъ обстоенъ отчетъ за положението на организацията и за дейността на Ржководното тѣло.

Съ цель да увеличи доходитѣ на касата — отъ една страна и отъ друга — да изпъкне предъ обществото съществуването и дейността на организацията ни, на 8 априлъ настоящата година се даде вечеринка въ салона на „Славянска беседа“ и край удоволствието, което презъ 3. часа изпитаха посетитѣ вечеринката, при отлично изпълнената програма, реализира се и една чиста печалба отъ 20,000 лева.

Все съ същата цель — да се придобие нѣщо за посмъртната ни каса — Ржководното тѣло се обърна съ специални писма къмъ видни частни лица и фирми, на които доста отъ тѣхъ се отзоваха съ своитѣ дарения. Между по-крупнитѣ дарители нека поменемъ Македонската Кооперативна банка въ София, която подари сумата 20,000 лева, за която своевременно се изрази предъ управителния съветъ на банката искрена благодарность. Нека и тукъ подчертаемъ признателността на илинденци къмъ ржководнитѣ лица на тази банка и нека изразимъ надеждата, че и за напредъ тѣ нѣма да откажатъ своята ценна подкрепа къмъ нашата благотворителна посмъртна каса, която отъ скромнитѣ свои срѣдства е заплатила до сега надъ 600,000 лв. на семействата на починалитѣ до сега 113 свои членове.

Фабрикантътъ на гумени издѣлия г. Бакишъ, подари 300 чифта гумени обуца и сумата отъ 2,000 лв. Дирекцията на електрическото освѣтление и Българската Земледѣлска банка въ София подариха по 3,000 лева, Аневъ-Радивоевъ — 2574 лева, Назиръ Кахрамановъ, албанецъ живущъ въ Цариградъ въ паметъ на своя починалъ за свободата на Македония братъ Шакиръ — 2530 лева, наследницитѣ на починалия илинденецъ Боянъ Биолчевъ отъ София, Петко Тодоровъ и д-ръ Самокилевъ отъ Плов-

дивъ — по 500 лева; художникътъ Георги Черкезовъ, учителъ въ София подари художествено изработения портретъ на Даме Груевъ.

За всичко това изказа се на дарителитѣ искрена благодарность, нека и тукъ имъ изразимъ признателността ни за скъпия даръ.

Сжщата благодарность дължимъ и на членоветѣ на организацията ни Негово Все Преподобие Иеромонахъ Михаилъ Достоевски и г. Сребренъ п. Петровъ, които внесоха по 1,000 лева и съ това дадоха възможность на двама бедни наши другари да станатъ редовни членове на посмъртната ни каса.

Нѣщо, обаче, което следва да бжде подчертано като събитие въ живота на Илинденската организация и което на времето бѣ ознаменувано по най-достоеенъ начинъ, то бѣ дарението, което по свой починъ направи доблестниятъ и великодушенъ нашъ съотечественикъ г. Димитъръ Станишевъ отъ Галичникъ. Съ едно трогателно по своето съдържание писмо, това свидно чедо на страдна Македония подари за посмъртната каса при организацията ни почетната сума отъ 15,000 лева и съ тоя си жестъ той преизпълни съ радостъ сърдцата на всички и ободри духа на Ржководното тѣло.

За проявеното отъ негова страна дарение въ заседанието си отъ 14 ноемврий 1932 год., протоколъ № 3 — Ржководното тѣло провъзгласи г. Димитъръ Станишевъ и неговата достойна съпруга Г-жа Луиза Станишева за благодетелни членове на организацията ни и моли конгреса да санкционира това му решение.

Съ цель да привлече по възможность повече членове въ редоветѣ на илинденската организация, Ржководното тѣло се обърна съ специални писма къмъ известни дейци въ освободителната ни борба и ги покани да се запишатъ за чланове на организацията. Въ това отношение съ огорчение трѣбва да подчертаемъ неотзивчивостта на виднитѣ наши хора и считайки, че това става не по нѣкаква нарочность, а поради записията, която е обхванала всичкитѣ срѣди на нашето общество, постъпкитѣ трѣбва да се повторятъ, тѣй като мислимъ, че Илинденската организация, която е изиграла и има да играе такава голѣма роля за възпитанието на младото поколѣние, заслужава подкрепата на тѣзи, които сж я създали и които съ своята всеотдайна служба предъ отечествения олтаръ, сж били готови на времето да сложатъ предъ него всичко — здраве, имотъ и животъ и бждещето на тѣзи, които се бѣха свързали съ тѣхъ, съ тѣхния животъ.

Все съ същата цель въ днитѣ отъ 21 до 1 ноемврий н. г. председателътъ и секретарътъ на организацията предприеха обиколка на дружествата въ Петричъ, Склаве, Св. Врачъ, Симитлий, Разлогъ, Банско и Горна Джумая, като въ първия и послѣния градове поднесоха поздравитѣ на Илинденци на конгреситѣ на запаснитѣ подофицери и на запаснитѣ офицери, възобновиа дружествата въ Си-

митли и Разлогъ и образуваха ново дружество въ Банско. Обиколката стана при много трудни условия, но затова пъкъ резултатитъ сж най-радостни.

Тоя начинъ на действие — да се употребятъ най-почтени усилия за стъгане редоветъ на Организацията ни — бѣ възприетъ още отъ началото на отчетната година, но поради крайно труднитъ условия, що бѣха настанали за всички дейци на легалнитъ македонски организации, не можа да бѣде приложенъ, както трѣбва. Тази пагубна дейность завлече твърде преждевременно въ гроба живота на скжпи достойни чедѣ на Македония, чиято смъртъ бѣ оплакана единодушно отъ цѣлия Македонски народъ — тукъ, въ свободна България, и отатъкъ теленитъ мрежи и вълчи ями — и чиято паметъ бѣ почетена по най-достоеенъ начинъ.

Нека тукъ подчертаемъ нашата голѣма радостъ за благополучния край, що като съ магическа прѣчка настана, и нека изразимъ надеждата, че занаяпредъ тѣзи крайно нежелателни, тѣзи ужасно осждителни начини на действие нѣма вече да се повтарятъ за честта, за името и за бѣдѣщето на Македония и за заздравяване нанесенитъ рани върху организъма на цѣлокупния български народъ, за стѣпване здраво на собственитъ си крака на страната, която ни е дала братски приемъ и чието реноме сме длѣжни да пазимъ като зеницата на окото си. Така само всѣки ратникъ ще може да разгъне своитъ максимални усилия въ борбата за извоюване свободата на нашата свещенна родна земя, която изисква служба вѣрна, служба честна, служба безукоризнена, служба всеотдайна.

Презъ изтеклата година, както е добре известно на всички, станаха нѣкои особени събития въ живота на легалнитъ македонски организации, които ние не можемъ да минемъ мълкомъ. Така, на 12. февруарий т. г. стана великъ македонски съборъ въ Горна-Джумая. На тоя съборъ бѣ манифестирано единодушието на всички македонски срѣди да продължатъ борбата, като използватъ всички легални начини за извоюване свободата на измъчената родина. На 2. августъ въ сжщия градъ стана освещаване паметника на макед. четникъ, на 23. октомврий бѣ осветено селото Дрангово край Петричъ, а на 12. ноемврий бѣ осветена братската могила, издигната въ гр. Кюстендилъ за падналитъ напоследъкъ левентъ юнаци — герои за свободата на Македония. На всички тѣзи празденства Илинденската Организация бѣ представена по най-достоеенъ начинъ и взе живо участие. По случай 30 годишнината отъ Илинденското въстание и 40 год. отъ създаването на Македоно-одринската революционна организация Националниятъ комитетъ на Македонскитъ братства взе инициативата за най-тържественото отпразднуване на тѣзи 2 дати. Като центъръ на празденството бѣ избрана Илинденската организация и чувствуването щѣше да стане въ лицето на Ржководното ѝ тѣло. Взети бѣха всестранни мѣрки за това. Въ тържеството щѣха да взематъ участие всички македонски организации изъ провинцията ведно съ знамената, щѣше да се произведе заря съ факелно шествие, щѣха да бѣдатъ поднесени адреси и т. н. — въобще проектирано бѣ и готово бѣ да стане небивало до сега въ България празденство. По непонятни още за насъ причини, обаче, въ навечерието на празденството правителството го забрани и съ това нанесе съкрушителенъ ударъ и разочарова всички.

Безспорно, не сме ние, които ще поставяме прѣти въ колесницата на правителството, не ние ще се бъркаме въ неговата политика, но то трѣбваше да изрече своята забрана предварително, толкова повече, че то бѣ предизвестено два месеца по-рано.

На всѣки случай ние длѣжимъ да изразимъ най-голѣма благодарность на Македонския Националенъ комитетъ за високата честъ и за вниманието, което бѣ готовъ да изрази къмъ илинденци. Тукъ му е мѣстото да изкажемъ искрена благодарность и къмъ дветѣ хиляди запасни офицери и подофицери отъ македонско произхождение, взели участие въ освободителнитъ войни за Македония, за поднесения отъ тѣхъ разкошенъ адресъ къмъ илинденци.

Нека изразимъ нашата надежда, че Националниятъ комитетъ при удобенъ случай ще употребѣи своитъ усилия за устройване на осуетеното тържество не по нѣкакви суетни съображения, а главно, за да види и почувствува българското общество и външниятъ свѣтъ извършения отъ македонския българинъ подвигъ, за да възвеличи, да се възгордѣ по тоя начинъ душата на българския народъ, по-голѣмата частъ отъ който не познава величието на воденитъ отъ насъ македонскитъ деятели революционни борби.

По решение на VII конгресъ на Ржководното тѣло бѣ възложено да издаде единъ сборникъ и апотеозъ на илинденското въстание, очертаващи всичкитъ етапи на освободителнитъ борби и почти чисто-българския характеръ на тѣзи борби и на македонското население.

Следъ зрѣло обмисляне на въпроса съ участието на видни наши учени и общественици възложено бѣ да напише книгата „Освободителнитъ борби на Македония“ на известния на българското общество писателъ и журналистъ г-нъ Христо Силяновъ, който покрай другитъ свои качества притежава и това, че той е пребродилъ цѣлата наша земя като четникъ и войвода и е написалъ по македонския въпросъ нѣколко свои съчинения. Книгата е вече готова и ние сме радостни да я представимъ предъ г. г. делегатитъ и предъ българското общество. Критиката ще има да се произнесе по книгата, но ние сме предварително убедени, че никой другъ не би могълъ да даде по-изчерпателенъ, по-правдивъ и по-достоеенъ трудъ отъ г. Силянова.

Книгата е издадена въ 7,000 екземпляра, 1.000 отъ които сж отпечатани на луксозна хартия. Съ целъ да може да постигне начертаното ѝ предназначение, — да запознае първитъ наши хора и нашето и чуждестранно общество съ нашитъ борби и съ постигнатитъ отъ тѣхъ резултати — резултати довели до прага на Македония свободата, книгата ще се пласира на костуема цена 70 лв. екземпляра. Остава илинденци и останалитъ македонски организации въ столицата и изъ провинцията да употребятъ усилия за разпродаването на книгата.

Нека споменемъ тукъ, че късното излизане на книгата отъ печатъ бѣ единствената причина за покъсното свикване на настоящия конгресъ, който по силата на едно по-предишно решение трѣбваше да стане къмъ края на миналия месецъ.

Материалътъ за юбилейния сборникъ почти е готовъ. Поканени бѣха професори и видни наши учени да взематъ участие при нареждането на този сборникъ, имащъ за целъ да разгледа Македонския

въпросъ въ неговата географска, стопанско-икономическа и политическа цѣлостъ. Събрани сж достатъчно материали по подвизитѣ на отдѣлнитѣ лица и области, извършени презъ време на въстанието 1903 г.

Отпечатването на сборника, обаче, ще позакъснѣе съ нѣкой месецъ, за да не стане претрупване при предлагане на книгитѣ, толкозъ по-вече четѣзи нѣколко дни продължи пласирането и на календара „Илиндень“, който имаме честь да Ви представимъ тукъ.

Легендарниятъ нашъ деецъ Гоце, който е възвисенъ въ кумиръ въ душата на всѣки македонецъ и чиято горда осанка и симпатична физиономия краси нашия календаръ, е единствения залогъ, че той ще бѣде широко разпространенъ. На всѣки случай, обаче, ние пакъ се обръщаме къмъ г. г. делегатитѣ за съдействие при пласирането на 30-тѣ хиляди екземпляра отъ календара.

Времената, които преживяваме — известно е на всички — сж крайно трудни. Въмѣсто нѣкакво облекчение на положението, животътъ отъ день на день става все по-труденъ и по-труденъ и не се вижда, какъвъ ще бѣде края. Въпрѣки всичко, обаче, Ржководното тѣло не може да се оплаче при реализирането на своето бюджетно упражнение.

Както ще видите по-нататъкъ, организацията ни реализира почти двойно пѣти предвидения отъ миналогодишния конгресъ бюджетъ и за идното Ржководно тѣло оставаме внесени въ банцитѣ надъ 500,000 лв., които, ведно съ сумитѣ, които неминуемо ще постѣпятъ отъ продажбата на книгата и на календара, ще достигнатъ почетната сума отъ единъ милионъ лева, които, за да бждатъ осигурени за организацията, трѣбва да бждатъ непременно вложени въ нѣкъвъ доходенъ имотъ. Така само ще може да бжде осигурена издрѣжката на организацията ни, ще бждатъ осигурени и нейнитѣ фондове. Остава да се издири нѣкое централно мѣсто въ София и да се пристѣпи къмъ реализиране на предначертания планъ.

Почне ли да се строи храмътъ за илинденеца — неговия собственъ домъ — ние сме убедени, че тухларитѣ, които въ по-голѣмата си частъ сж наши братя македонци, ще отпуснатъ нужнитѣ за строежа тухли. По сѣция начинъ ние ще бждемъ улеснени съ доставката на всички останали материали, съ намалени работнически надници и т. н. планове, които ще се реализиратъ непременно, стига да се сдобиемъ съ удобно мѣсто.

По тоя начинъ реализирането на фонда отъ 2,000,000 лв. за спомагателната ни посмъртна каса ще бжде осигурено и помощта отъ по 10,000 лева за всѣки починалъ членъ на касата ще може да се предвижда.

Убеждението на Ржководното тѣло е, че при по-настоятелно действие що туку посочения планъ е реализуемъ и че идниятъ конгресъ ще можемъ да бждемъ честити да откриемъ въ наше собствено помѣщение.

Дано Богъ ни помогне да бжде осъществено това наше желание.

Презъ изтеклата година сж се поминали следнитѣ наши другари илинденци: 1) Христо Ст. Сарафовъ отъ с. Долни Порой, членъ на софийското дружество, починалъ на 13. XI. 1932 год.; 2) София Ст. Митрушева, родомъ отъ с. Смърдешъ — членка на Варненското дружество, починала на

8. XI. 1932 г.; 3) Сжби Янковъ, родомъ отъ с. Сливово — членъ на Русенското дружество, починалъ на 10. XII. 1932 г.; 4) Боянъ Биолчевъ, родомъ отъ гр. Прилѣпъ — членъ на Софийското дружество, починалъ на 3. I. 1933 г.; 5) Захари Т. Захариевъ, родомъ отъ гр. Панагюрище — членъ на Русенското дружество, починалъ на 23. I. 1933 г.; 6) Георги Славовъ Македонски, родомъ отъ с. Цѣрово — членъ на Софийското дружество, починалъ на 9. III. 1933 г.; 7) Константинъ Груевъ, родомъ отъ гр. Битоля — членъ на Пловдивското дружество, починалъ на 21. III. 1933 г.; 8) Крумъ Апостоловъ, родомъ отъ гр. Хасково — членъ на Русенското дружество, починалъ на 23. III. 1933 г.; 9) Василь Николовъ Христовъ, родомъ отъ с. Кучеино (Кочанско) — членъ на Кюстендилското дружество, починалъ на 19. IV. 1933 г.; 10) Дончо Христовъ, родомъ отъ с. Драгобраще — членъ на Кюстендилското дружество, починалъ на 19. II. 1933 г.; 11) Антонъ Пеировъ Ивановъ, родомъ отъ с. Кърчище (Костурско) — членъ на Варненското дружество, починалъ на 19. VIII. 1933 г. А следъ I. X. 1933 г. сж починали: 1. Иванъ К. Смичковъ, родомъ отъ гр. Прилѣпъ — членъ на Софийското дружество, починалъ на 17. X. 1933 г.; 2. Марко Симеоновъ Плешка, родомъ отъ гр. Галичникъ — членъ на Софийското дружество, починалъ на 26. II. 1933 г.; 3. Никола Александровъ Медаровъ, родомъ отъ с. Драглище — членъ на Софийското дружество, починалъ на 9. XI. 1933 година.

Тѣ нemoжаха да видятъ свещената родна земя, озарена отъ златната свобода. Нека пожелаемъ миръ и покой на тѣхнитѣ души. Нека съ ставане на крака почетемъ тѣхната паметъ и кажемъ: Богъ да ги прости! Богъ да прибере душитѣ имъ въ селенията на праведнитѣ.

Отъ смѣтката, която се отпечатва въ края на отчета, се вижда, че благотворителната ни посмъртна каса не се развива, както се очакваше и както е предвидено въ устава.

Посмъртната каса, вмѣсто да се яви като стимулъ за прибиране на всички илинденци въ организацията, поради мжнотията да се посрѣщатъ предвиденитѣ въ правилника на касата задължения, тя, касата, се явява като главна пречка за увеличение членоветѣ на организацията. Ето защо, Ржководното тѣло реши да занимае конгреса съ измѣнение на тѣзи постановления на устава, които предвиждатъ задължително членство за всѣки илинденецъ и въ посмъртната каса, като остави свободата за всѣки единъ отъ насъ да избира, да бжде ли членъ и на посмъртната каса или да бжде само членъ на организацията. Наложително е на всѣки случай да се намѣрятъ начинитѣ за поставяне на по-здрави основни посмъртната каса, за да бждатъ сигурни нейнитѣ редовни членове, че като изпълняватъ своя другарски дългъ къмъ починалитѣ свои братя, тѣхнитѣ домашни не ще останатъ безъ никаква подкрепа въ най-тежкия за тѣхъ часъ, въ който тѣ ще бждатъ принудени да се отдѣлятъ отъ тѣхната гордостъ, отъ тѣхната подкрепа.

Нашиятъ органъ — „Илюстрация Илиндень“ — и тази година пожъна очакванитѣ резултати. Тя продължава да играе своята роля на архивъ на нашитѣ борби за свобода и за човѣшки правдини, на хранилище на онѣзи подвизи и добродѣтели, които нашитѣ първи хора проявиха съ своя куражъ, съ своето желание да допринесатъ за свободата на нашето отечество. Илюстрацията е и главния стълбъ, глав-

ната опора въ финансовата издръжка на организацията ни. Това е видно отъ касовия отчетъ, който даваме въ края на отчета.

Издавана до сега въ 5000 екземпляра, тя е била пласирана въ 3800 екземпляра. Ето защо, за икономия, наложи ни се да намалимъ отпечатването й съ 500 екземпляра и сега се издава въ 4500 броя. Желателно е да се засили нейния пласментъ. Съ това ние ще постигнемъ две цели: преди всичко тя ще бжде настолна книга на всѣко македонско семейство, а, отъ друга страна, ще се засилятъ доходитъ на организацията чрезъ внасяния абонаментъ и чрезъ рекламитъ, които неминуемо ще се увеличатъ, се увеличаване нейното разпространение.

Господа делегати,

Тазигодишниятъ ни конгресъ се свиква при по-благоприятна атмосфера отъ другитъ досегашни конгреси.

Преди всичко политическата конюнктура, при която е поставена майката-отечество, е съвършено по-друга отъ практикуваната досега всеобща опозиция на близко и далечно, отъ униженията и оскърбленията и отъ заплашванията, които се сипѣха при всѣкакъвъ поводъ и безъ поводъ, съ целъ да се унизи, да се убие достоинството у българина, да се сломи неговото желание за борба. Трезвиятъ, силниятъ, обаче, български духъ, намѣри достатъчно сили въ себе си и превъзмогна всички трудности. Желѣзниятъ юмрукъ отстѣпи мѣстото си на какавиената ржавица и започна вече нова политика, политиката на нѣжно внимание, и ние виждаме това лѣто да се нижатъ презъ България държавници отъ първо-степенна величина въ Европа, дори до носителя на най-озлобеното отношение спрямо българския родъ и име.

Промѣната е тъй фразантна, тъй ненадейна, щото покрай радостнитъ чувства, що тя донесе всрѣдъ българското общество, все трѣбва да се запитае — дали тя не е нѣкаква прокоба за нови изпитания, за нови обвѣрзвания за смѣтка на нашата Родина!

Ето защо, манифестирайки своята неизмѣрна радостъ за всѣки успѣхъ на освободената частъ отъ българското отечество, ние трѣбва да декларираме най-велегласно, че ако нѣщо се спечели за смѣтка на Македония, то не ще бжде благословено, а ще бжде временна и съвършено провизорна печалба, за смѣтка на бждещето на цѣлия български народъ.

Всичко идва да потвърди у насъ отъ никого неуспоримото убеждение, че свѣтътъ подлежи на ново устройство. Всеобщо признато е, че кройката, която се даде на Европа при Версаилъ, Ньой, Трианонъ и Сенъ-Жерменъ създаде единъ уродъ, който хвърли въ отчаяние цѣлия свѣтъ, безъ огледъ дали странитъ сж взимали участие въ войнитъ или не, дали тѣ сж откъмъ страната на победителитъ или откъмъ страната на победенитъ.

Кризата, несигурността и неизвестността за утрешния день, хвърли въ нечувана въ историята досега тревога всичкитъ общества и обрече на гладна смъртъ милиони сжщества. Нѣщо клокочи подъ краката ни. Никой не зне кжде и по какъвъ начинъ ще се разрази бурята. Дипломати, икономисти и социалози сж въ ужасна тревога

предъ неизвестността. Държавници отъ първостепенна величина въ свѣта признаватъ, че това положение на нѣщата неможе по-вече да продължи, че Европа трѣбва да се прекрои, иначе тя ще се запали, ще изгори и ще се обърне цѣла въ развалини.

Дойде редъ да се вземе мнението, да се чуе думата и на българския народъ. Малкъ, унизенъ и поразенъ въ своитъ надежди, окастренъ отъ всички страни въ своитъ териториални постижения, обранъ и лишенъ отъ своя коравъ залакъ хлѣбъ, но великъ по своя духъ и въ постигнатитъ го нещастия, гордъ, че единственъ отъ всички народи води война не завоевателна, а война освободителна, война свещена, война за свободата на потиснатия братъ робъ, който цѣли 40 години употребилъ нечовѣшки усилия за своето освобождение.

За да запази своята народна цѣлостъ, своето национално достоинство, българинтъ отъ всички краища на своето отечество се хвърли съ ужасенъ устремъ въ пламѣнитъ на войната и съ кръвта на падналитъ свои герои записа неписани до сега въ историята на народитъ страници и спечели адмирацията на съюзници и на противници.

Сега, следъ като изтече наслоената въ Ньой злоба, обществото може да види въ висинитъ на своята съвестъ величието на българския духъ и ужасната неправда, извършена спрямо българския родъ и специално спрямо Македония, за която безумци като Венизелосъ и Пашичъ смятаха, че въ 10—15 години на югъ тя ще стане чисто гръцка, а на северъ — чисто сръбска страна и че всичко българско ще изчезне, ще се претопи.

Ние, илинденци, които изхождаме изъ недрата на тоя народъ, имаме всичкото основание съ гордостъ да заявимъ най-велегласно и на всеуслишание, че македонския българинъ, който чрезъ своитъ свети братя даде писменността на цѣлия славянски родъ, чрезъ Климента и Св. Седмочисленици даде просвѣтата на всички славянски страни, чрезъ хиландарския монахъ разтрѣби часа на народното свѣтяване, а чрезъ акцията на скопани преди 100 години дигна гласъ на протестъ противъ узурпаторитъ отъ фенеръ, македонския българинъ, който създаде илинденската епопея и възвиси величието на българския духъ, стои здраво на своитъ позиции и е буденъ стражъ на народнитъ идеали. Отвратенъ отъ подлечитъ, които въ турско време бѣха дали безрезервната си подкрепа на тирана, когото той помете ведно съ тѣхъ, днесъ той се отнася съ всичкото презрение къмъ своитъ поробители, съ дълбокото убеждение, че въ най-скоро време тѣ ще бждатъ прогонени отъ родната му земя, защото настана вече часа за възтържествуване на свещената правда.

Неговиятъ мощенъ духъ превъзмогна вече униженията и оскърбленията, на които бѣ подложенъ отъ дивитъ, свирепитъ и некултурни свои поробители и той очаква зората на свободата, която ще засияе въ душитъ и въ сърдцата на очакващитъ я съ такова ожидание и нетърпение наши братя мъченици, съ които извикваме изъ единъ гласъ:

„Да живѣе свободна и независима Македония!

Да живѣе братството между балканскитъ народи! Да живѣе Швейцария на Балканитъ!

КАСА

ПРИХОДЪ на Илинденската организация за време отъ 1. октомврий 1932 год. до 1. X. 1933 год. РАЗХОДЪ

№ по редъ	ТЕКСТЪ	Предви- дено	Реализирано въ брой	Въ по- вече	Въ по- малко	№ по редъ	ТЕКСТЪ	Предви- дено	Реализирано въ брой	Въ по- вече	Въ по- малко
		лева	лева	лева	лева			лева	лева	лева	лева
1	Чл. вносъ { отъ Соф. д-во 15.942 " пров. " 6.682 22.642	65.000	22.624	—	42.376	1	За благотворителностъ . . .	60.000	24.155	—	35.845
2	Отъ доброволни помощи . . .	4.000	12.572	8.572	—	2	За наемъ . . .	60.000	44.500	—	15.500
3	Отъ именни дни . . .	15.000	25.535	10.535	—	3	За персоналъ . . .	107.000	63.600	—	43.400
4	Отъ забави — вечеринки . . .	4.000	27.360	23.360	—	4	За канцеларски . . .	8.000	8.512	512	—
5	Отъ календари . . .	210.000	143.067	—	66.933	4	За командировки, празненства, некролози, конгреси, събрания	15.000	14.300	—	700
6	Отъ иллюстрация "Илинденъ": а) отъ абонаментъ 176.750 б) " реклами 166.150 с) " дарения 102.390 445.290	350.000	445.290	95.290	—	6	За библиотека . . .	2.000	2.737	737	—
7	За посмъртна помощъ . . .	80.000	41.560	—	38.444	7	За представителни . . .	4.000	3.770	—	230
8	Отъ филми, лихви, дивиденди . . .	12.000	38.052	26.052	—	8	За отопление, освѣтл. чистота	10.000	7.993	—	2.007
		740.000	756.060	163.809	147.740	9	Забави — вечеринки . . .	12.000	7.301	—	4.699
						10	За непредвидени . . .	10.000	9.618	—	382
						11	За календари 1933 г. . .	80.000	44.477	—	35.523
						12	За сп. илюстр. "Илинденъ" . .	250.000	279.102	29.192	—
						13	За покънина . . .	2.000	7.315	5.315	—
						14	За посмъртна помощъ . . .	100.000	66.270	—	33.730
						15	За фондъ "Братска могила" . .	10.000	—	—	10.000
						16	Фондъ "Благотвор.	10.000	—	—	10.000
								740.000	583.650	35.666	192.016

ДА ДАВА

ДА ЗЕМА

	ТЕКСТЪ		ТЕКСТЪ	
I.	Остатъкъ отъ м. години (1931/1932 год.) . . .	15.391	Отъ разходъ по Бюджета (вижъ 1-во сведение	583.650
II.	На приходъ по бюджета (вижъ 1 сведение) . . .	—	Отъ благотвор. фондъ "Посмъртна каса" . . .	—
III.	На благотворителния фондъ "Посмъртна каса" . .	756.060	Отъ дебитори . . .	6.908
IV.	На дебитори . . .	128.499	Отъ кредитори (изплатенъ миналогод. дългъ) . .	27.235
V.	На кредитори . . .	41.720	Отъ складъ . . .	3.465
VI.	На складъ . . .	411	Отъ кн. "Освободителни борби за Македония" . .	70.600
	На Македонскитъ банки . . .	2.744	Отъ календаръ за 1934 г. — бюджетъ 1933/1934	24.263
			Отъ макед. банки . . .	334.468
			Отъ печалби и загуби . . .	226
			За уравнение да дава . . .	1.050.915
				3.910
				1.054.825

За нова сметка — за 1933/34 г.

СВЕДЕНИЕ

по общия приходъ и разходъ на Илинденската организация отъ 1 октомврий 1932 г.
до 1. X. 1933 година

ПРИХОДЪ

РАЗХОДЪ

№ по редъ	ТЕКСТЪ	Получено отъ миналата отчетна година	ПОСТЪПЛЕНИЯ		ОБЩА СУМА	№ по редъ	ТЕКСТЪ	Получено отъ миналата отчетна година	ИЗРАЗХОДВАНО		ОБЩА СУМА
			По некасови пера	По касови пера					По некасови пера	По касови пера	
1.	За бюджетъ:					1.	За бюджетъ:				
	а) отъ разни	—	—	88.091	88.091		а) разни разходи	—	—	186.486	186.486
	б) „календари	—	56.000	143.067	199.067		б) календари	—	—	44.477	44.477
	в) илюстрация „Илинденъ“ . .	—	240.565	445.290	685.755		в) илюстрация „Илинденъ“ . .	—	—	279.102	279.102
							За печалби — загуби	—	462.948	—	510.065
							Всичко	—	462.948	510.065	973.013
2.	За посмъртна каса	—	—	79.612	79.612	2.	За посмъртна помощъ	46.375	—	66.270	112.645
3.	За покъщина	—	—	—	—	3.	За покъщина	71.055	—	7.315	78.370
								117.430	462.948	583.650	1.164.028
4.	За фондъ „посмъртна каса“ .	181.436	296.565	756.060	1.052.625	4.	За фондъ „посмъртна каса“ .	—	—	—	—
5.	За дебитори	—	190.318	128.499	500.253	5.	За дебитори	886.445	196.000	6.908	1.089.353
6.		—	—	41.720	41.720	6.	Книга „Осв. борби на Макед.“	—	—	70.600	70.600
7.	За Календ. 1934 (бюд. за 934)	—	—	—	—	7.	За кален. 1932 (бюд. 1934) .	—	—	24.263	24.263
8.	За кредитори	27.235	—	411	27.636	8.	За кредитори	—	—	27.235	27.235
	илюстрация — 156						Илюстрация 240.753	189.390	100.565	3.565	293.510
9.	За складъ { значки 1903-933 1,205	—	—	2.744	2.744	9.	За складъ { значки 103-933 2,500	—	—	—	—
	лични карти — 168	—	—	—	—		лични карти, 7,092	—	—	—	—
	Солун. съзак. — 565	—	—	—	—		Солун. съзак. 1,065	—	—	—	—
10.	За фондъ „Братска могила“	—	10.000	—	10.000	10.	За фондъ „Братска могила“	—	—	—	—
11.	За Макед. Кооп. Банка . . .	—	—	—	—	11.	За Макед. Коопер. Банка . .	246.890	—	107.167	334.057
12.	За Макед. Народ. Банка . . .	—	—	110.000	110.000	12.	За Макед. Народна Банка . .	1.500	—	227.301	228.801
13.	За пред. отъ миналогод. каса	—	—	15.391	15.391	13.	За получено отъ миналог. каса	15.891	—	—	15.391
14.	За печалби и загуби	1240.365	46.943	—	1.711.113	14.	За печалби и загуби	—	200.318	226	200.544
		1457.036	959.831	1.054.825	3.471.692		въ брой въ касата	1457.036	959.831	1051.915	3.467.782
								—	—	3.910	3.910
								1457.036	359.831	1054.825	3.471.692

ГОДИШЕНЪ БАЛАНСЪ

на Илинденската организация на 1. X. 1933 год.

№ по редъ	Т Е К С Т Ъ	Активъ	Пасивъ
А К Т И В Ъ			
1	Въ касата — брой	3.910	—
2	Въ Макед. коопер. банка	354.057	—
3	Въ " народ. "	118.801	—
4	Календари 1934 год.	24.263	—
5	Книга "Осв. борби на Макед."	70.600	—
6	Дебитори отъ основаваието на Организацията до т. г. за неизплатени издания	571.631	—
7	Складъ	1.046.633	—
8	Покъщина	290.766	—
9	"Посмъртна каса"	78.370	—
	П А С И В Ъ	33.033	—
1	Фондъ "Посмъртна каса"	—	500.253
2	Фондъ "Братска могила"	—	10.000
3	Кредитори	—	411
4	Печалби — загуби	—	1.510.769
		2.021.433	2.021.433

ВЕДОМОСТЪ

за положението на смѣтките за времеотъ 1. X. 1932 до 1. X. 1933 г.

№ по редъ	Т Е К С Т Ъ	Да дава		Да зема		С А Л Д О	
		лева	лева	лева	лева	Да дава	Да дава
1	Каса	1.054.825	—	1.050.915	—	3.910	—
2	Бюджетъ	973.013	—	973.013	—	—	—
3	Посмъртна помощъ	—	—	500.253	—	—	500.253
4	Фондъ "Посмър. каса"	112.645	—	79.612	—	33.033	—
5	Фондъ "Братска мог."	—	—	10.000	—	—	10.000
6	Дебитори, д-ва, б-ви и разни	1.089.353	—	41.720	—	1.047.633	—
7	Календаръ за 1934 г.	24.263	—	—	—	24.263	—
8	Кредитори	70.600	—	—	—	70.600	—
9	Складъ съ книги и др.	27.235	—	27.646	—	—	411
10	Покъщина	293.510	—	2.744	—	290.766	—
11	Макед. кооп. банка	78.370	—	—	—	78.370	—
12	" народ. "	354.057	—	—	—	354.057	—
13	Печалби — загуби	228.801	—	110.000	—	118.801	—
14	Всичко	200.544	—	1.711.313	—	—	1.510.769
		4.507.216	—	4.507.216	—	2.021.433	2.021.433

ДОКЛАДЪ

на Контролната комисия въ VIII редовенъ конгресъ на Ржководното тѣло на Илинденската организация

Господа делегати,

Контролната комисия презъ отчетната година, отъ 1. октомврий 1932 г. до 1. октомврий 1933 г., освенъ дето е направила навреме нуждитъ ревизии, сега въ края на отчетната година, профъри най-щателно всички счетоводни книги и намъри, че всичко е заведено и приключено редовно и правилно.

Подробноститъ за това сж указани въ самия отчетъ на Ржководното тѣло.

На основание това, Контролната комисия моли конгреса да приеме въпросния отчетъ за редовенъ и да освободи Ржководното тѣло на Илинденската организация отъ всякаква отговорностъ презъ това време.

Контролна комисия: { Г. Ив. Бѣлевъ
Арист. Дамяновъ
Тр. Коновъ

Р Ж К О В О Д Н О Т Ъ Л О

Председателъ: К. Христовъ

Подпредседателъ: Л. Томовъ

Секретаръ: Хр. Шалдевъ

Касиеръ: А. Е. Кецакаровъ

Членове: { П. Мърмевъ
Б. Груевъ
Л. Гошевъ